

—গল্ল সকলন—

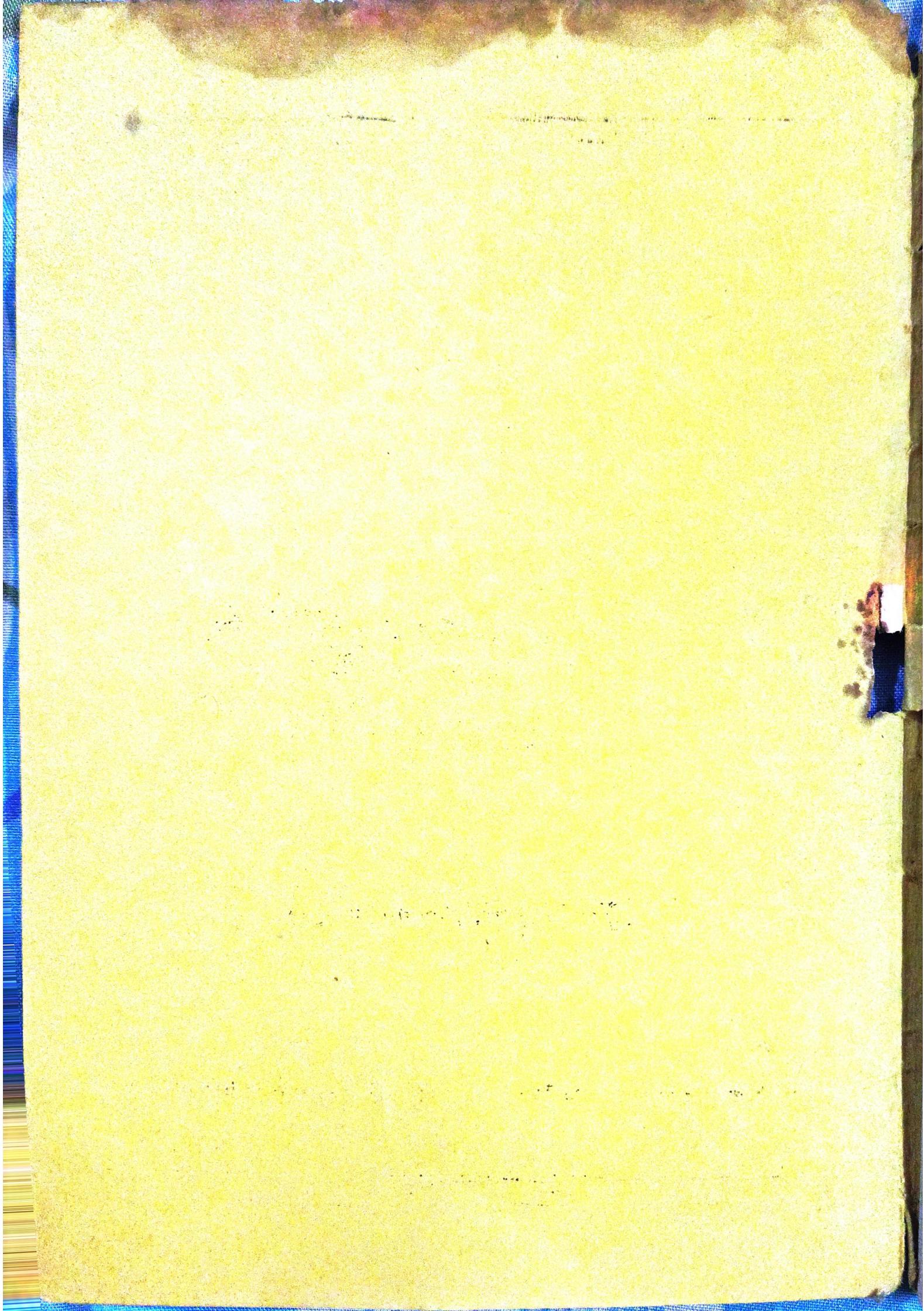
(আঁটো চুটি পত্ৰ)

শ্রীশশিভূষণ মণ্ডশূদ্র, এম-এ

সর্ববৎ প্রকাশক সংস্কৃত

[দার—ঝটকা (এশ সেচা-পৰচা)]

গল্প সংকলন

(ছুটি গল)

M. N. Laskar
মোস্তাফা

[২য় ভাগ]

শিল্পীর হেবোরা স্পোর

কেস্পত এবাতি

সন্তান

যুদ্ধের ক্ষেত্র

সহযাত্রী

আক অন্তর্গত স্বচ্ছিত গল্প।

শ্রীশশিভূষণ অঘংশুজ, এম-এ

প্রথম সংস্করণ

অক্টোবর, ১৯৫৯ ইং

(আহিন, ১৩৬৬ বাং)

ଶରୀର ସନ୍କଳମ ୨ୟ ତାଗ
ଦେବଶିଶୁ ୩ମନୋଜ କୁମାରସ ପବିତ୍ର ଶୂତିତ ଉଛର୍ଗା କରିଲୋ । —ଲିଖକ

ପ୍ରକାଶକ—

ଶ୍ରୀସୁତା ଇନ୍ଦ୍ରମତୀ ନମଃଶୁଦ୍ଧ
ପୋ: ହାଜୋ, କାମରୁପ ।

ଛପା—

ଶ୍ରୀସୌଭାଗ୍ୟ ପ୍ରକଳ୍ପ ଦାସ
ଶ୍ରୀଚିତତ୍ତ୍ଵ ପ୍ରେଚ,
ହଚ୍ଚପିତାଳ ରୋଡ, ଶିଲଚର, କାଛାଡ଼ ଜିଲ୍ଲା ।

କିତାପ ପୋରା ଠାଇ :—

(୧) ଲୟାଟି ବୁକ ଟିଲ,	(୨) ଶ୍ରୀପବିତ୍ର କୁମାର ଦାସ,
ପାନୀପାତା, ହାଜୋ-ପାନୀପାତା ବଜାର,
ପୋ: ହାଜୋ, କାମରୁପ ।
(୩) ଶ୍ରୀଗୋବିନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ର ଡେକା,
ବିଦ୍ୟାବତୀ ଆଟ୍ ପ୍ରେଚ,
ପୋ: ମଙ୍ଗଲଦୀନ, ଜିଲ୍ଲା ଦର୍ଢଂ ।	

আগকথা

অভিজ্ঞতার কথা—এখনি সুনিপুন হাত, টকাব টোপোলা, কাগজৰ এজসি, ছপাশাল আৰু ভাল পাঠক সমাজ নাথাকিলে আমাৰ দেশত সাহিত্য-ক-গ্রন্থকাৰ হোৱাত বিড়ম্বনা আৰু মনোকষ্ট আছে। ইভ'গ্য বশতঃ উপরোক্ত কোনো সম্পদেই আমাৰ ভাগ্যত নিমিলিল। আমাৰ বহু সময় আৰু কষ্টৰ নিৰ্দশন এই গলৰ পুথিখন সুধী সমাজলৈ আগ বঢ়ালো—সাহিত্যকৰ মান-ষণ্ঠা বা আৰ্থিক লাভৰ আশাত নহয়, মনৰ শান্তনা আৰু আনন্দৰ কাৰণও। ৩৩—৩০ পৃষ্ঠালৈ শিলচৰ ‘জয়ন্তী প্ৰেছত’ ছপা হৈছে। কাগজৰ অভাৰ আৰু প্ৰেছৰ বেমেজালিত অনিচ্ছা স্বত্তেও ২১৩ টা গল্প বাদ পৰিল।

শিলচৰ আলোচনা চক্রত একাধিক গল্প পাঠ কৰিছো। চক্রৰ সম্পাদক (শ্ৰীযুত সকল) — চন্দ্ৰকান্ত বৰুৱা, হেড়মাষ্টাৰ, বীৰব সাহিত্যিক মিক্রোফোন বুচা-গেইঁই, চিত্তিল চাৰ্জেন, হেমন্ত কুমাৰ মজুমদাৰ, এচ.-ডি.-ও., শিলচৰৰ প্ৰাক্তন অধ্যাপক কাৰ্যিনী কুমাৰ অধিকাৰী, অসম সাহিত্য সভাৰ শাখা সম্পাদক, কবিবাজ হৰেশ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য, শ্ৰীমূহূৰ্পন গোস্বামী, শিক্ষক প্ৰমুখে ভালেম্বাৰ সাহিত্যানুষাঙ্গী শোকে গল্পবোৰ পঢ়ি-শুনি বেয়া পোৱা নাই।

ষোৰহাটত ধকা কালত প্ৰৱীন সুসাহিত্যিক শ্ৰীযুত সুৰেশ চন্দ্ৰ গোস্বামী দেবে মোৰ গল্প-প্ৰবন্ধাদি কিতাপাকাৰে ছপা কৰিবলৈ পৰামৰ্শ আৰু উৎসাহ দিছিল। মোৰ এই ক্ষুদ্ৰ অৱদান আমাৰ সহদয় সুধী সমাজে সমাদৰ কৰিব বুলি আশা কৰিছো। ১২১৪।৫৬ নং গল্প—‘শিক্ষা প্ৰদীপ,’ ‘দীপাবলী,’ ‘অনন্ধ ভূমিত’ আগতে প্ৰকাশ হৈছে। উক্ত কাকত আলোচনীৰ সম্পাদক মহোদয় গণক আমাৰ আন্তৰিক ধূস্বাম জ্ঞাপন কৰিছো।

পৰিশেষত কওঁ, আবুনিক ছুটি গল্প সম্বন্ধে নিজৰ সামান্য অভিজ্ঞতাৰে বিবিধ পটভূমিত বিবিধ প্লটৰ গল্প নিজস্ব প্ৰকাশ ভঙ্গীত, কল্পনা-বাস্তব-উদ্দেশ্য-আদৰ্শৰ সামাঞ্জস্য বাখি পাঠকৰ মনোৰোচন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা হৈছে। গল্পবোৰৰ বিষয় বস্তু, কথা সাহিত্য হিচাবে সিবোৰৰ লক্ষ্য বা ধৰ্ম বা সাহিত্যিক মান-মূল্য নিৰ্ণয় কৰাৰ ভাৰ আমাৰ পাঠক সমাজ আৰু সমালোচকৰ ওপৰত। নিবেদন—ইতি।

শিলচৰ
১। ১। ১। ৫৯ ইং }

লিখক
শ্ৰীশিভূষণ নমঃশুজ,
চৰ.-ডেপুটী কালেক্টৰ।

ପୁଣୀପତ୍ର

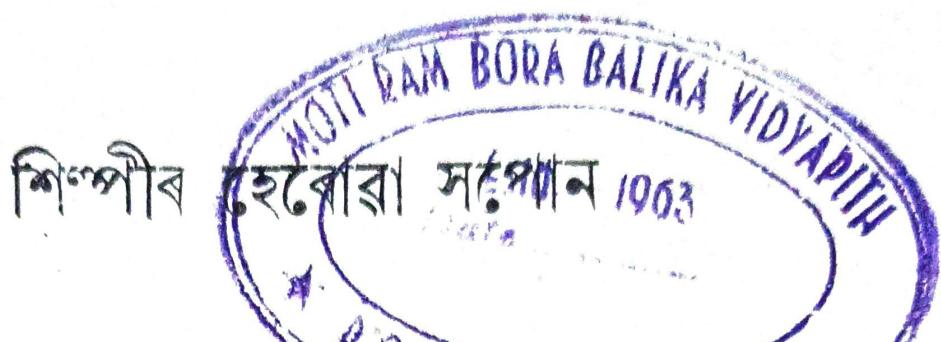
ଗଲ୍ଲ

ପୃଷ୍ଠା

୧। ଶିଳ୍ପୀର ହେବୋରା ସପୋନ	... ୧—୯
୨। କେମ୍ପତ ଏବା ତି	୯—୧୭
୩। ଯୁଦ୍ଧର ବଜାର	୧୮—୧୯
୪। ସନ୍ତାନ	୧୮—୨୪
୫। ସମୟ ନାଇ	୨୪—୨୮
୬। ସହ୍ୟାତ୍ରୀ	୨୯—୩୨
୭। ବନନିର ଅମୁରାଗ	୩୩—୩୭
୮। ବୋକାର ପଦ୍ମମ	୩୮—୪୨

ଗଲ୍ଲ ସନ୍ଧଳନ — ୨ୟ ଛାଗା

(ii)

জনবহুল ষ্যান্ট কলিকতা। কলেজ কোঞ্চে পার্কৰ এককত ফুটপাথের
ওপৰতে তাৰ দোকানখন। বেলিঙ্গত তাৰ আকা পৰিবেশ বৰ্ণনা কৰি ভাগেই
অমুৰ পুৰুষ, বিখ্যাত মনীষী, সাহিত্যিক, দার্শনিক, কবি, দেশৰ নেতা, সমাজ
সংক্ষাৰক, ধৰ্মবীৰসকলৰ। কেইটামান বগা-কলা ৰেখাবে মানুহৰ চকুৰ আগত
উজ্জল জীৱন্ত কৰি তুলিবলৈ চিত্ৰকৰৰ কি যে অদৰ্শ প্ৰয়াস! ছই এজন
পথিকে তাৰ দোকানৰ কাৰেৰে যায়, তাৰ ছবিবোৰ্বলৈ চাই যায়; কোনোৱে
বা দাম-দৰ সুধিগুচি যায়।

এজন দীঘল ক্ষীণকায় মানুহ। অতি নিঃ কিন বেশত বেলিঙ্গত মুৰ
ৰাখি পেভেমেণ্টৰ ওপৰতে সদায় বহি থকা দেখা যায় বাতিপুৱাৰ পৰা
সন্ধ্যালৈ। বিৰাট চহৰখনৰ কম মানুহে জানে সিৱেই চিত্ৰকৰ, এজন অজ্ঞাত
শিল্পী সি। বহু দুভ'গীয়াৰ দৰে সিও গৰীব, অভাৱগ্ৰাস্ত; অৰ্থচিন্তা অন্বেষ্টৰ
চিন্তা সদায় তাৰ পিছে পিছে ফুৰে। অক্লান্ত কষ্ট সাধনাৰ দ্বাৰা নিজক
প্ৰতিষ্ঠা কৰিব পৰা নাই। তাৰ শুকান চিন্তাযুক্ত মলিন মুখখনিত সেই একে
কথাই, একে বেদনাই পৰিস্ফুট হৈ উঠে। সাংসাৰিক চিন্তাৰ তাঢ়নাত পার্কৰ
বেলিঙ্গত আউজি শুই পৰে সি নিজৰ অজ্ঞাতে। টোপনিত সি নতুন জীৱনৰ
হৃষীন আশাৰ সংশোন হৈথে।

* * * *

এজন বিশ্ববিখ্যাত ইউৰোপীয় বৃন্দ ভদ্ৰলোক। তেওঁ অজন্তা গুহা,
শান্তিনিকেতন, পুৰী, ভুবেনেশ্বৰ আদি অতীত ভাৰতৰ গৌৱৰময় কলা তীর্থবোৰ
পৰিদৰ্শন কৰিব এই মাথোন কলিকতাত পদাৰ্পন কৰিছেহি। মানুহে কয়—
তেওঁ হেনো ‘প্যার্শী নেচনেল আর্ট গেলারী’ৰ এজন অধ্যক্ষ আৰু প্যার্শী বিশ-
বিদ্যালয়ৰ স্কুলৰ কলাৰ এজন প্ৰাক্তন অধ্যাপক। তেওঁ কেইজনমান মানুহৰ

লগত কিবা বিষয়ে আলোচনা করি কলেজ পার্কত সোমাল। নাম নজরা চিত্রকৰৰ সক মোকানখনে সেই বিদেশী পর্যটক শিল্পাচার্যের দৃষ্টি আকর্ষণ কৰে। গভীৰ মনোৰোগেৰে তেওঁ ছবিবোৰ চাব ধৰে। হঠাৎ তেওঁ আনন্দ উচ্চাসত চিঙ্গিৰি উঠে—“মহান ভাৰত ভূমিষ্য য”তে ত’তে কবি-শিল্পীৰ জন্ম হয়।” এই বুলি তেওঁ জেপৰ পৰা এশ টকীয়া নোট এখন উলিয়াই নিঃকিন মোকানী জনৰ হাতত দি কলে, “তুমি আপত্তি নকৰিবা, মই তোমাৰ এই ছবি দুখন কিনিলৈঁ।। ষোধ হয় শুনিছা, অলপতে প্যারী নগৰত এখনি আন্তর্জাতিক কলা প্ৰদৰ্শনী হথ। ভাৰতৰ প্ৰতিনিধিমূলক চিৰ-শিল্প ভাৰতীয় শুকুমাৰ কলাৰ উৎকৃষ্ট নিৰ্দৰ্শনৰোৰ সংগ্ৰহ কৰিবাৰ কাৰণে মই ভাৰতৰ নামা ঠাইত ঘূৰি ফুৰিছো।” অজ্ঞাত চিত্রকৰৰ নাম-ঠিকনা তেওঁ নিজৰ নোটৰুকড় টুকি লৈ কলে “প্যারীৰ কলা প্ৰদৰ্শনীতে তোমাৰ এই ছবিখন ‘সপোনৰ ভাৰত’ দেখুৱা হব। যদি এইখন বিচাৰক সকলৰ বাচনিত উঠে তেন্তে বাচাধন, তোমাৰ ভাগ্যক শত ধৃত্যাদ দিবা।” এই বুলি কৈ তেওঁ শুচি গল নিজৰ গন্তব্য স্থানলৈ চিত্রকৰ জনক অৰাক আৰু আচৰিত কৰি। বিদেশী বৃক্ষ ভদ্ৰলোক জনৰ সৰল কথাবোৰ সি বিশ্বাস কৰিব নোৱাৰিলে। সি তেওঁৰ পৰা আশাতীত ধন পাইছে। সি যেন সপোনহে দেখিছে। যি হক তাৰ অঁকা ছবি দুখনৰ বিনিময়ত প্ৰচুৰ ধন আৰু আনন্দ মুখত নিজৰ কামৰ প্ৰশংসা শুনি নতুন আশা আৰু আনন্দত তাৰ হৃদয় নাচিব ধৰে। সি ভাবে—কি জানি এনে গৌৰবন্ময় দিন আহিব, যিদিনা সি সচাকৈয়ে সাধনাত সিদ্ধি লভিব, তাৰ শিল্প প্ৰতিভাক সকালোৱে একমুখে স্বীকাৰ কৰিব, দহজনৰ মাজত নিজক অৱিষ্টা কৰিব সগোৰৱে।

উগুল ঝুগুল অন্তৰৰে সি লৰালৰিকৈ ছবিবোৰ সামৰি লৈ দৰমুৱা হল। পোনেই সি তাৰ বাল্য লগৰী, যৌৱনৰ প্ৰেমাপ্পদ তাৰ অতি মৰমৰ কৰিতাৰি ওচৰলৈ গৈ সেই আৰণীৰ ঘটনাটোৰ কথা বিবৰি কৰ গৈ। তাই শিল্পীৰ বিজয় গৌৰবত গৰ্বিতা হৈ তাৰ গাত ধৰি নাচিব ধৰে। তাইব উদ্গগি, অহপ্ৰেণা অথলে ঘোৱা নাই। তাই শিল্পীৰ সাধনাৰ বাটত প্ৰতি বক্সক নহয়; তাৰ প্ৰেণাৰ উৎস, উৎসাহ দাত্ৰী, শিল্পীৰ গুণমুগ্ধ ছাত্ৰী বা শিষ্য।

সকলোৰে ওপৰি তাই তাক খুব ভাল পায়। দাতত ভাত এটি লাগিলেও কমলে কবিতাক জনায়; আনন্দৰ্ব ভাগ তাইক দিহে শান্তি পায়। সময়ে সময়ে তাইৰ কথা ভাবি তাৰ ভাল লাগে। সিও মানুহ। কবিতাক লৈয়ে কলনা সৌধ গঢ়ে সি—এখনি সক শান্তিপূৰ্ণ সোণৰ্ব সংসাৰৰ কলনা কৰে। কিন্তু কঠিন-কঠোৰ বাস্তব। সি বুকুত বল বান্ধি নতুন উত্তমেৰে কামত লাগি যায়। শিল্প কলাৰ সাধনাত, সুন্দৰৰ আৰাধনাত, সুন্দৰৰ সৃষ্টি। প্ৰকৃতিৰ বুকুত লুকাই থকা সৌন্দৰ্য সুষম। বাশি উদ্বাব কৰিব বিচাৰে অজ্ঞাত শিল্পী কমলে। তাক প্ৰায়ে দেখা যায় ধূনীয়া ফুলনিত, সেউজীয়া ঘাতনিৰ মাজত, শামল পাহাৰৰ টিলাত, হাবি বননিৰ মাজত, কেতিয়াবা খৰস্তোতা তটিনী জুৰি জানৰ পাৰ্বত। কোদাল খন্তিৰে ভুগভ'ৰ পৰা ধনৰ্ভৱ উলিওৱাৰ দৰে সি তাৰ তুলি আৰু বৰঙৰ সহায়ত মানুহৰ চকুৰ আগত ডাঙি ধৰিব বিচাৰে বিশ্বকপ—প্ৰকৃতি-পুকুৰ অপূৰ্ব কপ। মানুহৰ অসাধাৰণে একো নাই। বিৰোধী শক্তিবোৰক পৰাণ্টি কৰি জয়যুক্ত হোৱাই জীৱনৰ গৌৰৱ—মানুহৰ ধন্ত'। কলা চচ্চ'ৰ কাৰণে সি গোটেই জীৱনটো উচৰ্গা কৰিব, দৰকাৰ হলে কলাৰ কাৰণে সি তাৰ প্ৰেয়সী কবিতা জনীক এৰি হৈ শুচি যাব ক'বৰালৈ।

ভাৰতীয় কলা চচ্চ'ৰ অপূৰ্ব উৎকৃষ্ট নিৰ্দৰ্শন 'সপোনৰ ভাৰত' ছবিখনে এজন অজ্ঞাত শিল্পীক বছলালে জগতৰ শ্ৰেষ্ঠ কলাশিল্পীসকলৰ শীৰ্ষস্থা নত সন্মানৰ আসনত। প্ৰাৰ্থী আন্তৰ্জাতিক প্ৰদৰ্শনীত ২য় পুৰস্কাৰ পালে ভাৰতীয় চিত্ৰকৰ কমলে। লগতে পালে বিস্তৰ ধন আৰু জগতত মুমাৰ নোৱাৰা নাম-ঘৰণা। কমলে বিজয় দৰ্পে সগোৱৰে নিজক প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে অভিমানী সমাজৰ বুকুত। বৰ্তমান তাৰ স্থান কলিকতাৰ সেই অৱহেলিত পদদলিত ফুটপাথত নহয়—কুৰি শতিকাৰি বিজুলী বাতিৰে আলোকিত, আধুনিক বিজ্ঞানে কীৱা আৰাম, শুখ-শুবিধা বিলাসিতা, আভিজ্ঞাত্য পুণ সুদৰ্শন তিনিমহলা অট্টালিকাৰ 'ফ্লাট' (Flat) ওপৰত। আজি বেঙ্গল মীল। বিজুলী

বাতিব পোহৰত জিলিকি উঠিছে বিশ্বিধ্যাত শিঙ্গী কমপৰ কাৰ্যালয় 'ইউডিয়ু
এভাৰ গ্ৰীন' (Studio Euer Green)। ভাৰতৰ বৃহত্তম কলিকতা
মগবীৰ অতি সন্তুষ্ট ঠাইত। আজি কমপৰ নইম নজৰা মালুহ খুব কমেই
শোৱ। তেওঁৰ সনাম ঘণ্টা ঘ'তে ততে, অৰা ডেকা দুচা সকলোৱে শুখে
মথে। আজি কালি তেওঁ সমাজৰ কথি আপত্তি সন্তুষ্ট অভিজ্ঞান শ্ৰেণীৰ মাজত
বিলাসী আজড়াবেৰত (Fashionable Club) চলা ফিৰা কৰৈ 'টেকী' বা
'কাৰ' অহলে খোড়কে আকাঠে। কমপৰ চিত্ৰালয় (Studio) হৈ উঠে
মগবীৰ সহানু ধৰী শিল্প-কলা ঘোনীষকলৰ এটা বৃহৎ আচড়া আঢ়ক বাৰু
সাবৰ হকন্ত। কমপৰ আংশ উপৰ্যুক্তৰ তয় কদম্বৰপ।

প্ৰতিচ্ছবি চিত্ৰকাৰ (Portrait painter) চিঠাবে কমল সিন্ধ হস্ত,
অছিতীয় ; বিলী অহলত তেওঁৰ খুব সমাদৰ। কম সময়ৰ চিত্ৰকাৰে কমলে
উন্নতিৰ জখলাত খোপে খোপে, উঠি শল। কমল আজি সমাজৰ উচ্চ স্থৰত
হুপ্রতিষ্ঠিত। তেওঁৰ ইউডিয়ুন অংগী, বিলাসী ডেকা-গাভৰৰ দল,
চিত্ৰভাৰকা, অভিনেতা-অভিনেতী চিলেমাৰ বাৰমাসী, বিভাগীন সাতা আংশি
হৰেক বকলৰ ঘালুচ। হৰাৰ গৰ্থত অস্তুৰ ভীষ। ঝাহুৰ হেঁচাত কমলৰ
আঁচুৰ-শুবৰ এনে কি জিৱিবো সময় আছি।

কলিকতা বঙ্গমণ্ডল (stage) বিধাতা অভিভাৱী চিত্ৰভাৰকা শীমতী
লালমৌৰী কলমক কাৰ্যালয়ত ঘৰাই আংশমন দেখি মগবীৰ মালুহবিলাক
কলম আচৰিত হোলা জাই। কলিকতাৰ দুৱেইজনে একলৈখে বালিপুঁজি মেক'ৰ
গোচৰ্ক, মেক'ৰেলা পাৰক, আভিজ্ঞানীয় চৌধুৰী আঞ্চলিক জায়গীৰ ঘটিৰত
সাক্ষা কুঞ্চ, কলাঞ্চৰে Mera আৰু Light House প্ৰেক্ষাখনত আভিজ
প্ৰদৰ্শনী (Night show) হাঁধিছে। কলিকতাৰ জগতে ইতিখ জাৰি বাৰুত
মাঠ গুৰি আৰু আঁচাৰ কৰিছ। হৰ্মনৰ কাশণে ছীৱনৰ ইন্দ্ৰিয় মনুৰ
অভিজ্ঞতা। যি ই'ক জীৱনৰ মনুৰ কৃতি, মনুৰ অভিজ্ঞতাৰ মনুৰ কৃতি

শিল্পীর হেবেৰা সংগোষ্ঠী

নিজকে খাপ খুরাই কৰ মাৰিছে। জগত খনৰ দৰে জীৱ মটোও
মৰিৱৰ্তনশীল।

ৰহতে কয়—কলকাতায় ভাৰা ঘৰৰ গুৰু শুৰোৱা অতিপাত্ৰ ভাৰাখিলি
ৱচাৰৰ কাবণে কৰলে ভাৰ চিৰ-কাৰ্য্যালয় আগ্ৰাস্তৰিত কৰিছে তেওঁৰ বান্ধবী
অভিনন্দনী মায়লীৰ আগোৱা ঘৰ পাচ মহল। ফটোগ্ৰাফ। “মুৰ মজিল” ঈল।
আখচ মুকলোৱে ভাবে ফুৰুৰ আয়-উপার্জন গ্ৰাব আৰু ম্যাও তদন্ত।
কৰল আৰু লায়লী হুঝো কলাৰে পুজাৰী—ঢাঙ্গ চিন্নকৰ, আনজন অভি-
নন্দনী। হুৰোৱা মিলাপীতি, মিলন বা একত্ৰিতাৰ কেৱো আস্বাভাৱিক বা
বিসদৃশ কথা নহয়। কিন্তু ভাকে দেখি শিল্পীৰ কথা—কৰণৰ মাধাৰণ মানু-
হৰ কথাৰ বিষয় হৈ পৰে। অধিক কেৱুত্তুলী মুকলে প্ৰতীক্ষা কৰে কিবা
আৱশ্যক্তাৰী ঘটিবাবে।

থৰুৰ বাখ্যতা মুকলে জানিব থাৰে, শ্ৰীমন্তু মায়লীয়ে মেহিৱীৰ দৰে
আৰক্ষণ্ণীয় শক্তিৰে, বিজ্ঞানীৰ, দুৰে বিজ্ঞয় গুৰুৰ নিজৰ অভিষ্ঠ দেৱতাক
শৰ্কৰতৰ প্ৰথ নিউৰ শৰা হেলাৰতে গুমাই আৰি গিজৰ প্ৰেম কৰ্কত স্বাপন
কৰিছে। বিজ্ঞলোক মুকলে প্ৰমুচ গণে। কিন্তু উপোষ্ট হীন গৌৰৰ দৰ্শকৰ
নিচিলা লীৰণে চাৰ্ট থাকে কৰণৰ ঘটনামুজীবৈ। শুল্কচিৰজিত বিশাস
আৰাম্ভ কৰি যান্ত্ৰিক এজন বিষ বিশুল্ক কৰল। কৃষ্ণলীয়ে ডুৰ টিশে—মধুৰ
লেখকত হৈ, খোজৰ মাধ্যমাত্।

আৰু জাপন কলা প্ৰদৰ্শনী (London Art Exhibition) ত দিবৰ
কৰণে কুমুলে শ্ৰেণী চুক্তিৰ ছবি আকুছে। সংষ্টাৰ পিচুত ঘণ্টা ধৰি তেওঁ
শৰ্বিষাম অবিষ্ময় কৰিছে কুবিষ্মল মালুণ কৰিবলৈ। ছবিৰ ঘড়েণ বা আহি
জায়লী লিঙ্গেই। ধিয়েচাৰৰ জৰুৰী ‘বিহাচল’ বাজ দিয়ে কৰণৰ মগন্তে
কুকুৰাত্ আপোক সময় দাকিৰ কৰা হৈছে। সাধাৰণ কুবিষ্মল শৰ্বিষ্মল স্বকেও
কৰণে সহজে মানুষীক প্ৰিবি দিছে। স্বথপি চাৰ্টৰ স্বাধীন ইন্দ্ৰাজি সাহাৰি মাহি!

বিশেষতঃ এতিয়া তাই মালিকনী—সকলো বিষয়তে। লায়লী যেনিবা চালক আৰু কমল পৰিচালিত।

কেতিয়াৰা হঠাতে কবিতা জনীৰ কথা তাৰ মনত পৰো। কবিতা আৰু লায়লীৰ মাজত যেম ভালেখিনি প্ৰভেদ দেখে কমলে আৰু তাইক ওচৰত পাৰৰ ঈচ্ছা কৰে। কাৰণ যি তাইক এবাৰ অনুবোৰে ভাল পাইছে, সি কেতিয়াও কবিতাক পাঠবিৰ মোৰাবে। কিন্তু উপায় হীল, পগচাত, আৰ-স্থাৰ দাস হৈ পৰিছে কমল।

যথা সময়ত “কুমাৰী” নামৰ তেল ছবিখন (*Oil painting*) সম্পূর্ণ কৰি লঙ্ঘনৰ কলা প্ৰদৰ্শনীৰ পঠালে। কিন্তু বৰ আচৰিত কথা যে— লঙ্ঘনৰ চিত্ৰাধিক্ষমকলা কমলৰ ছবিখন গ্ৰহণ নকৰিলে। আৰুজ্ঞাতিক প্ৰতিযোগিতাত ভাৰতৰ প্ৰতিনিধিমিলক সুফন্স সম্পূর্ণ কলাকাৰী নহয় ৰলি তেওঁলোকে ছবিখন কিছাটি দিল। কমলে বিষম আঘাত পায়, ততোৱা আৰু আহঘানিত কৰাৰ মন ভৱি উঠে। এই পৰাজয়ত কলিকাতাৰ বিছৰ সমাজ, শিল্প চিৰ-কলামোদীসক'লা কম দৃঢ়ীভূত আৰু আচৰিত হোৱা নাই। কাৰণ এইবৰি আৰুজ্ঞাতিক পৰা-বি গ্ৰটা আৰু প্ৰাপ্তা আসন ভাৰতে তেকৰাইছে। ঈষাঙ্কীক আৰু দুখৰ বিষয় কি তব পাৰে? কমলৰ হল কি? —তেওঁলোকে দুখ কৰো।

অৱশ্যেষত কমলে নিজৰ ভুল বজিৰ পাৰি'ভ. কলকিনীৰ মায়া জালত পৰি সি ভোৱ আৰু জীৱনৰ মলমন্ত্ৰ মুক্তিৰত পাঠিছিলে। লগতে সি তেক-ৱাইছে—ধন উপাৰ্জন, সুনাম—যশস্বা আৰু তেকৰাই'ভ— এগনি রিষ্যুল হিয়াৰ পৰিত্ব প্ৰেম। তাৰ আজি জীৱনৰ সুখ-শান্তি নাই, কলা সৃষ্টিৰ আনন্দ নাই। জীৱনৰ এটি মাৰাত্মক ভুলৰ কাৰণে। এজন বিশ্ববিদ্যালয় কলাকাৰ সি। কিন্তু হায়! সংসাৰৰ পাকচকৃত পৰি তাৰ ধৰ্ম—“সত্য শিৰ সুন্দৰৰ পূজা,” সুন্দৰৰ আৰাধনা, সুন্দৰৰ উপসনা সি অবলীলাকুমৰে পাঠবি গৈছে—এজনী অভিনেত্ৰীৰ কৃত্ৰিম প্ৰেম-মদিৰাৰাগী পান কৰি। “মুৰ-

মঙ্গল”ৰ বিবাহৰ পৰিবেশ ত্যাগ কৰি শিল্পী কমলে পলাই যাবৰ ইচ্ছা কৰে। বাচিবৰ এতিয়াও সময় আছে। কিন্তু যাব কলৈ? বটীন কাঠকে মহামূল্য হীৰাৰত্ব বুলি বুকুত সাৰটি থাকিব নোৱাৰে। কমল কলাৰ পূজাৰী—সুন্দৰক স্থষ্টি কৰাই যে তাৰ কাম।

শিল্পীয়ে অনুভাপ অগণিত, অসহ যন্ত্ৰণাত ছটফট কৰে। তাৰ ভবিব তলত জলস্ত অগ্নিকুণ্ড, চাৰিও পিনে ঘোৰ অনুকৰ। যি ফালেই চায়, সিফালে লোভ-সনা মৰীচিকাৰ অভিনব খেলা। উপায়হীন, দিশহাৰা শিল্পীয়ে ভয়ত কান্দিব ধৰে; মাজে মাজে চিঞ্চিৰি উঠে, “আলো! আলো! মাত্ৰ এধানি পোহৰ!” এবাৰ ঘোৰ অনুকৰ মাজেৰে সাহসেৰে চাই পঠিয়াৰ। আচৰিত কথা! অনুকৰ ঠেলি পুৰেকণৰ দৰে এটি ক্ষীণ পোহৰ ক্ৰমে ক্ৰমে প্ৰতিভাত হৈ কমলৰ পিনে আগবাঢ়ি আহিছে। সি চকু দুঁটা মোহাৰেনিজক সচেতন কৰিবলৈ। হাতত প্ৰদীপটো লৈ এজনী দেৱী নে মানন্দী ধীৰে ধীৰে আহি কমলৰ সন্মুখত উপস্থিত। প্ৰদীপৰ আভাত ভালকৈ নিৰিঙ্গণ কৰি কমলে দেখে—তেওঁ ছেৱী, অপেশন্দী বা আন কোনো মানবী নহয়—তাৰেই পৰিচিতা দেবীৰূপ। কৰিতা। মুখমণ্ডল দিব্য জ্যোতিবে উদ্ভাষিত, মুখস্ত মধুৰ হঁহি। শিল্পীয়ে আনন্দত আহুহাৰা হৈ মাতিব চেষ্টা কৰে, কিন্তু আচৰিত কথা, সি মাতিব নোৱাৰে, কিহৰাই যেন মুখত সোপা দিছে। আকোৱালি ধৰিবলৈ সি আগবাঢ়ি যায়; কিন্তু ছায়ামূর্তী কৰিতাই পিছুৱাইয়া। সি কোনোমতে তাইক ধৰিব নোৱাৰে। মেঘৰ কোলাত বিজুলীৰ দৰে মধুৰ হঁহি এটি মাৰি ছায়া মূর্তীয়ে গন্তীৰ ভাৱে কয়,—“প্ৰিয়তম তুমি দিশহাৰা, এন্দাৰত পথ হেকৰাই পোহৰ বিচাৰিছা।” এইয়া চোৱা, মোৰ হাতত তোমাৰ জীৱন প্ৰদীপ। এইটোৱেই ৰাস্তা, চাই শোৱা। মই আলো, মই ৰাস্তা আৰু ময়েই তোমাৰ পথ প্ৰদৰ্শক। ভয় নাই। এই দিব্য আলোৰ সহায়ত তুমি আগবাঢ়া। সদায় ঘনত ৰাখিবা,—তুমি শিল্পী, কলাকাৰ, সুন্দৰৰ পূজাই তোমাৰ জীৱনত ব্ৰত। এই পথে আগবাঢ়া!” এই বুলি কৈ

ছাঁড়া মৃত্তী অন্তর্ধার্ম হল। ছধাবি আনন্দের চকুলো বাগবি যায়—শিল্পীর
শুকান গালবি ওপৰেদি। সাগৰত মহামূল্য মানিক হেষালে, যদিও শিল্পীয়ে
আজি প্রকৃত পথের সন্ধান পাইছে।

বাস্তবের কর্তৃৰ খুন্দাত অজ্ঞাত শিল্পীৰ সোনালী সুখকৰ্ম সপোন হেৰাই
যায় : সি বাঁৰে বাঁৰে তাক পাৰ্বলৈ ইচ্ছা কৰে। কিন্তু এজন গ্ৰাহকৰ মাত্ত
তাৰ চৌপনি ভাণ্ডে—তাৰ ঘণ্টীন কঢ়নাৰোৰ ভাণ্ডি চুৰমাৰ হৈ যায়। এজন
মানুহে তাক ফটা ছোলাটোত ধৰি মাত্তিব ধৰিছে, “হেৰা, রুঠা কেলেই ?
৩ৰ্বামুকৰণ্ত ছবিখন মোক লাঁগে। খুব সুন্দৰ আৰু ছবছু হৈছে ছবিখন !
হামনো কিমান ?

—এটকা মাত্ৰ ।

—অ আই, আজি কালি কপ এটকা জানো কম ? বাক, আঠ
অন্ত দিবানো ?

—ভাল লৈ যাওক। ছবিখন আঁপোনাৰ পছন্দ হৈছে। মোৰ কাৰণে
সেৱে ষথেষ্ট ।

ৰাতিৰ এন্দৰ ঘৰীভূত হৈ আগিছে। এটি এটিকে ফুট পাথৰ গ্যাচলাই-
টিষ্যোৰ জলিব ধৰিছে। ৰাতিৰ বাসস্থান, আহাৰ নিদ্রাই অজ্ঞাত শিল্পীক
সেঁৰৰাই দিলে, “এইবাৰ ফিৰিবৰ হল।” আধুলিটো জেপত ভৰাই আৰি
থোৱা ছবিবোৰ তাৰ ভঙ্গ ছটকেছটোত সামৰি ললে। তাৰ দিনটোৰ পাৰি-
শ্রমিক, ৰাতিৰ সম্বল—সেই আঠ অনা পইচাকে লগত লৈ লাহে লাহে ঘৰৰ
ফালে খোজ লয়। তগাপি তাৰ কোনো অনুভাপ বা দখ নাই। তাৰ একমাত্ৰ
শান্তনা ষে, আজি কালিৰ মানুহে শিল্প কলাক সমাদৰ কৰিব ধৰিছে। তাৰ দৰে
অজ্ঞাত শিল্পীৰো সামান্য প্ৰতিভা মানুহে স্বীকাৰ কৰিছে। সিদিনা কাগজত
খবৰটো পঢ়ি তাৰ কি যে আনন্দ। —“জনপ্ৰিয় ছবকাৰে বাজধানীত পাঁচ-
লাখ টকা ব্যায় কৰি এটা জাতীয় সঙ্গীত কলা মন্দিৰ স্থাপন কৰিছে, আৰু
মাননীয় প্ৰধান মন্ত্ৰীয়ে মন্দিৰৰ দ্বাৰা মুকলি কৰিছে। ভাৰতৰ নানা ঠাইৰ

শিল্পীর হেরোরা সপ্তম

পৰা বিখ্যাত কবি, মাট্যকাৰ, মনীচূল, কলাবিদ সকলে উৎসৱত যোগ-
নাম কৰে।'

তেমেহলে, সি বাটে বাটে ভাবি থার,—তাৰ দৰে এজন নগণ্য অস্তাৰ
শিল্পীর হেরোরা সপ্তমটো এদিন নিচৰ বাস্তৱত পৰিবন্ধ ইষই।

—:0:

কেল্পত এৰাতি

দুর্গাপূজা উপলক্ষে ইউনিভার্চিটি ঘৰ আছিল। বন্ধৰ দিন কেইটা
হোষ্টেলতে শুই ৰহি জকটাই কলিকতাৰ ঘাহিষত ফুৰিবৰ ঘন গৈ আছিল।
ৰাতিপুৱা চাহ থাৰৰ সময়ত আমাৰ চাকৰ জমে জলপানৰ লগতে ঘোৰ
চিঠি এখন মেজত বাধি গৈছে। আগেয়ে এনডেলাপটো খুলি চিঠিখন
পটিলো—ঘোৰ প্ৰিয় বন্ধু মি: বকৰাই ৰোক রিমদ্বগ কৰিছে—এদিন তেওঁ-
লোকৰ কেল্পলৈ যাব দাগে। কলিকতাৰ পৰা কেই মাইল মাঝ দূৰৈত
ইচ্ছামণ্ডী মদীৰ পাৰত তেওঁলোকে শিৰিব (কোল্প) কৰি সেই অঞ্চলত চৰ-
কাৰী জৰিপকাৰ্য কৰিছে। থাহ'ক, ঘোৰ কাৰ্য্যে নতুন ঠাই, বিশেষকৈ
বকৰাক দেখা কৰিবলৈ ৰোক ঘন উত্তোল, কাৰ্য্য কলেজ এৰাৰ পৰা
আমাৰ এদিনো দেখাদেখি হোৱা মাই।

ঘোৰ পন্থ্য স্থানলৈ কলিকতাৰ পৰা বাছৰে গোয় পাঁচ ঘণ্টাৰ বাট।
সিদিলা আবেলি বাছত উঠিলো জনপুণ ব্যস্ততা আৰু কোলাহল পিচত
ইথে বাছখনে ভৌত্ৰ গতিৰে পশ্চিমবঙ্গৰ গ্ৰামাঙ্গলত প্ৰবেশ কৰিছে। বাস্তাৰ

হয়ে কাবে থকা গাঁও, টাউন, আশ্রম, খেতিপথার হাবিতলী ইত্যাদি
অতিক্রম করি অবশেষত ইছামতী নদীর পারত বাছখন থামিল। বক-
রাহ্তৰ জৰিপ শিবিৰ (Survey Camp), নদীৰ দৃশ্য, পাল তৰি ঘোৱা
নাওবোৰ, গাঁৱৰ প্ৰাকৃতিক শোভা সৌন্দৰ্য দেখি মন বৰ ভাল লাগিল।
নাৰবে নদী পাৰ হৈ দেড় মাইল খোজ কঢ়াৰ পিচত প্ৰায় সন্ধিয়া
সময়ত শিবিৰ পাঞ্জোঁগ। মোক দেখামাত্ৰকে বকৰাই ঠাতৰ কাগজ
কলম দলিয়াই হৈ চিৰিৰি উঠিল—“এই যে শম্ভা”। আপনি আঠিলে? ”
এনে জন বিৰল ঠাইত মোক দেখি তেখেত কম আচৰিত হোৱা নাই।
মই নেয়াম বুলিয়ে তেওঁৰ ধাৰণা আছিল।

যাহ'ক বৰ আদৰ সাদৰ কৰি বকৰাই মোক কেম্পৰ ভিতৰৈল মান্তি
নিলে আৰু নিজৰ বিচলনৰ ওপৰত সম্মানিত অতিথিৰ দৰে বহুৱালে।
বকৰাৰ আতিথা আৰু আনন্দৰিক ব্যৱহাৰত অতি'ক মন্দ হলো। আজি
বহুদিনৰ মূৰত দুজন কলেজীয়া বন্ধুৰ মিলন, গতিকে উভয়ৰে পৰম আনন্দ
হল আৰু এইদৰে দুই বন্ধুৰ ভিতৰত নানা বিষয়ে কথা চলিব ধৰিলে।

চমৎকাৰি আবচান্দোৱাৰ মাজত হাঁকি লমণৰ দখকষ্ট পাতৰিলোঁ।
চাকৰেজনে সক মেজখন আমাৰ ওচৰত ঝাঁথি গল। ভোজনৰ পুৰোভাস
বলি বুজিলোঁ। অলপি পিচতে মেজৰ ওপৰত চাঁচৰ ট্ৰে এখন থোৱাৰ
লগে লগে আঘাৰ কথাৰতৰা বন্ধ হল। ওচৰৈল চাঁচ দেখো—এজনী
গাড়ক ছোৱালী, মথত লাজ সঁজ্বাচৰ মধুৰ হাঁচি। মই মথেৰে একে
নামাতি বকৰাৰ চকুৰ ফালে চাঁচ পঢ়িয়ালো। বকৰাই কলে—“মিচেচ বকহ
অৰ্থাৎ মোৰেই সঙ্গম্বন্ধী।” বিশ্বয়-কৈতহল পুৰ্ণ চকুৰে বকৰাৰ ফালে
অবাক হৈ চাঁচ থাঁকিলো। বকৰাই হাঁচি কলে—“আমাৰ পৰ্যম সৌভাগ্যা
যে—আজি আপোনাক ইয়াত পাইছো।” তিখোতাজনীৰ চকুৰখ হাঁচিৰে
বিকসিত।

এই হাবির মাজত এনেছেন দীপলীপ খোরালীজনীক বকরাই কেনেকৈ
নিজৰ পঞ্জীকপে লাভ কৰিলে এই কথা মই বকরাক শুভ্রধি নোবাবিলো।
তাহ উত্তৰত বকরাই কলে—“খোরা আগষ্ট মাহত আমাৰ বিয়া হৈ গল।
বৰ্তমান ইংৰাজী ভাষাত কৰ গলে, আমাৰ *honeymoon* মধু চলিকা চলিছে।
এই কথাসামত তিবোতাজনীৰ গালতুখনে বোল মলালে—লেপ্পৰ পোহৰত
স্পষ্ট দেখিলো। তেওঁ লাজতে বঙামুৱা হৈ একেচাৰে পৰ্দাৰ গাঁৰত অবস্থান
কৰিলে। মই দুয়োজনলৈ লক্ষ্য কৰি বুজিব পাৰিলো—উভয়ে শুখী আৰ
আনন্দিত। এনেছলত তেওঁলোকৰ শুখ সৌভাগ্যক অভিনন্দন জনাই মই
প্ৰকৃত বন্ধুৰ কামেই কৰিলো।

গৃহিণীৰ সাদৰ অনুৰোধত আমি খোরা আৰম্ভ কৰিলো। বোধ হয়
গৃহিণীৰ তৎপৰতাৰ গুণে কম সময়ৰ ভিস্তুত কেইবা বকমো খোরাবস্তু
ষেজৰ ওপৰত হাজিৰ হল। খাই খাই মই তেওঁক প্ৰশংসা কৰিলোঁ।
নাৰীৰ মধুৰ সংস্গৰ্ত পুৰুষৰ জীৱন মধুময় হয়; নিজীৰ শিবিৰো স্বৰ্গত পৰি-
ণত হয়; এড়াম আৰু ইভ নহলে ভগৰানৰ নন্দনকানন অসম্পূৰ্ণ। নানা
কথা কোৱাৰ লগে লগে মোৰ কুমাৰ মনটোৱে ভাবিব ধৰিলে।

খোরালোৱা আৰু প্ৰাণখোলা কথাৰতৰাৰ পিচত কেন্দ্ৰ আৰহাওৰা
নিজৰ ঘৰৱা ষেন বোধ হল। বকরা পঞ্জীয়ে নিজে মোৰ কাৰণে বেলেগ
বিছনা কৰি দিলে আৰু মোৰ শুখ-শুবিধা আৰামৰ ব্যৱস্থা কৰিলে। বগা
ধপধপিৱা কোম্বল বিচনাৰ ওপৰত মোৰ ভাগিকৰা শৰীৰটো পেলাই দিলোঁ।
বকরাই দুৰ শিতানত থকা লেপ্প লুমাই দি মোৰ কাৰতে চকী এখনত বহি
পৰিল। খন্তকৰ কাৰণে মোৰ মানসপটত কলেজ আৰু হোষ্টেলৰ মধুৰ
শুভতাৰে এটি এটিকৈ ভাহি উঠিল। মোৰ টোপনি আহিব ধৰিছিল, এনেতে
বকরাই তেওঁৰ জীৱন-গুস্তকৰ এটি সুন্দৰ আধাৰ গোৰ অলস চকুৰ আগত
ছাড়ি ধৰি টোপনিক অঁতৰাই বাথিলে। বকরাই কৈ গল—

“জন্ম-মৃত্যু-বিবাহত মানুহৰ হাত নাই।” —মাৰহে কষ। কিন্তু মই

কব খোঁজো—প্রেম, ভালপোরা, বিবাহ, মিলন একেবাবে আকস্মিক ঘটনা। আনন্দ কথা নালাগে, নিজের জীবনবে কথাকে কৈছেঁ—শুনক। গোটেই ছিনটো পথাবত কাম করি আবলি ইচ্ছামতীর ঘাটত স্নান করা মোৰ দৈনন্দিন অভ্যাস। সেই বাস্তুহাবা কলোনীৰ তিঝোতাবিলাকেও এই ঘাটৰ পৰা পানী লৈ আমাৰ কেম্পৰ আগেদি যায়।

এদিন সন্ধানময়ত এই ঘাটত দেখিলোঁ—কুমাৰী আশালতা মণ্ডলে (এতিয়া মোৰ পত্নী) অকলে গা ধূই আছে। নিলগৰ পৰা মই দৃশ্যটো উপভোগ কৰিলোঁ। স্নান শেষ কৰি তাই লয়লাস ভঙ্গীৰে কলহত পানী ভৰাই পানীৰ পৰা নদীৰ পাৰত উঠিল। বোধ হয় পিচল মাটিত ভৰিব খোজ পিচলি গ'ল আৰু চকুৰ পলকতে কলহৰ সৈতে পৰি গল। মোৰ অজানিতে মই দেৱি গৈ তাইৰ ওচৰ পালোঁ। লাহেকৈ হাতেৰে তাইক তুলি ধৰি মাটিত ধিয়কৈ থলো ; লাজতে মোৰ মুখৰ পৰা কোনো কথা নোলাল। নাইবা ধন্তবাদ স্মৃচক কোনো কথা তাই মোক নকলে। গান্ধি ছোৱালী বেধহৰ থব লাজ পাইছে। ভিজা কাপোৰখন সামৰি লৈ তলমুৰকৈ এখুজি দুখুজি কৰি নিজেৰ ঘৰৰ ফালে খোজ ললে। মই বহুসময় তাই যোৱা চাই আছিলো। ভাগ্যভাল, ওচৰত অগ্য কোনো মানুহ নাছিল। আপুনি নিশ্চয় বুজিব পাৰিছে, এই সাধাৰণ ঘটনাটোৱে মোৰ জীৱনত বহু পৰিবৰ্তন আনিলে যাৰ কাৰণে আজি মই সকলোৰে নিষ্ঠা গবিহনৰ পাত্ৰ হৈছেঁ।”

বকুৱাই আকো আৰম্ভ কৰিলে—“এই দৰে আমি দুজনে আকাৰৰ সুযোগ, লৈ এই নদীৰ পাৰত গোপনে গোপনে অনেকবাৰ কথাবতৰা হৈছো। আচল কথা ছোৱালী জনীক স্পৰ্শ কৰাৰ পৰাই মোৰ অন্তৰত অপূৰ্ব আনন্দৰ শিহৰণ আৰু এটা প্ৰবল অনুভূতি জাগি উঠিছে। আপুনি কব পাৰে ই মোৰ দুৰ্বলতা। কিন্তু কোনো লাজৰ কথা নহয়, সেই দুষ্ট ছোৱালীজনীক নিজেৰ কৰি লবৰ কাৰণে মোৰ লোভো জাগিছিল।

অবগ্নে, আশাৰ বাপেক মাক মোৰ অপঘিচ্ছি নহয়। ‘বিফিউজী
কলোনীৰ’ ভিতৰত তেওঁলোক বেচ ভদ্র আৰু গগ্যমাণু লোক। এই অধিবাস
বহুদিন জৰিপ কাৰ্য্য কৰি তেওঁলোকৰ লগত ভালভাবে চিনাজনা হৈছিল।
মাজে সময়ে মোক নিমন্ত্ৰণ কৰিছিল। দেখিলো—মই ছোৱাসীৰ প্ৰেমজ্ঞালত
ভালকৈয়ে আৱক্ষ হলো আৰু দিনে দিনে তাইৰো মোৰ প্ৰতি আসকি বাঢ়িব
ধৰিছে। ভাই, দুৰ্বল মূহূৰ্ত মানুহে অনেক কিছু কৰিব পাৰে; কিন্তু এদিন
সন্তাকথা প্ৰকাশ পৰিব।

এবাব ইয়াতে বৰ কঠিন মেলেছিলাত ভুগিলা। টান জৰুত গ্রান য'স
ষাঘ অৱহা। কিন্তু মেই মণ্ডল পৰিবাৰৰ সহায় সাহার্য আৰু বিশেষকৈ
আশাৰ দেৱা শুন্ধষা নোপোৱা হলে আজি আপুনি মোক এনে অৱহাত
নেদেখিলে হেতেন। এই মোৰ বিয়া নহয়—প্ৰতিদান! এজনী অনাধিনী
বঙালী ঘূবটীৰ যথাসৰ্বস্ব গ্ৰহণৰ পৰিবৰ্ত্তে এজন প্ৰবাসী অসমীয়া ডেকাৰ হন-
যৰ সন্তুচিত প্ৰতিদান। শেহত আমাৰ এই বিয়াৰ পৰিণাম কি হয় নাজানো।
কিন্তু যি কোনো অৱহাৰ সন্মুখীন হবলৈ মই অন্তৰুত সাহস ৰাখিছো। আমি
এদিন স্বদেশলৈ ফিৰি যাবই লাগিব। নিজৰ জননী জন্মভূমিৰ দৰে কোন হব
পাৰে? আপুনি ঘৰ'ল যাৰ যেতিয়া, মোৰ সকলো কথা তেওঁলোকক বুজাই
কৰ দেই। আশা কৰেঁ—এজন বন্ধুৰ অনুৰোধ ৰাখিব।”

যুদ্ধৰ বজাৰ

—বাক, তোমাৰ শিক্ষা ?

—মেট্ৰিক ফেল, চাৰি।

—টাইপিং জোনা নে ?

—ভালদৰে ‘স্পিড’ অহা নাই।

—ম অতিশয় দুঃখিত তোমাৰ ফিৰাৰ লগীয়া হোৱাত। হতাশ নহৰা,
ডেকা লৰা। অইন কৰৰাত— সামৰিক বিভাগত চেষ্টা কৰাই ভাল হৰ।
ধৃতৰাত।

* * * *

এটা সাধাৰণ চাকৰিৰ কাৰণে প্ৰাথৰ্মী হৈছিল মহসুদ ৰাচিদ আলী।
কেইবাটাও সাক্ষাৎ প্ৰসঙ্গত বিফল হোৱাত সি নিজে ধিককাৰ দিব্ৰে
আৰু নিয়োগকাৰী অফিচাৰ সকলৰ উপৰত তাৰ ভীষণ ৰাগ হয়।

মহসুদ ৰাচিদ আলী এজন শিক্ষিত বেকাৰ, ভদ্ৰপৰি সি বিবাহিত।
আজি ইমান দিবে চাকৰি বিচাৰি হাৰুৰাণ। সি সদাৱ চাকৰীৰ পিছে পিছে
যুৰিছে, কিন্তু কোনো চাকৰীৰ তাক লগ দিয়া নাই। বৰ ভাগ্যহীন সি।
চাকৰীৰ মোহত সি বহু কাগজ কালি খৰচ কৰিছে, কত জনক খোচামুদ
কৰিছে আৰু বছতক তেটিভুটাও দিছে। তাৰ ফলত একোৱেই নহল তাৰ
জীৱনত। অৱশ্যেত নিজৰ ব্যৰ্থ জীৱনৰ কথা ভাবি সি বৰ হতাশ হয়।
—মাৰি এটি সাধাৰণ চাকৰি সামাজ কেৰানীৰ কাম এটা পালেও সিহত
তিনিটা প্ৰাণীৰ গৰীব পৰিৱালটো কোনো মতে চলি থাব পাৰে। তাৰ আপ-
চোচ হয়,—কত বিদেশী আহি অসমত চাকৰি পায়, অথচ সি মাটিৰ সন্তান
হৈ চাকৰী নেপোয়, ধন ঘটিবলৈ, কাৰবাৰ কৰিবলৈ সুচল নাপাৰ। সুজলা

ক্ষফলা অসম মাহভূমিক তাৰি দৰে ইতিভগীয়াৰ কাৰণে আয়ৰস্বৰ কোনো সংহান নাই। ৰাচিদৰ মনটো বৰ বিৰোধী হৈ উঠে আৰু নিজৰ পৈ বৰ খৎ উঠে। নিজৰ ভৰুৱপোৰনৰ ব্যাপ্তি আৰু নিয়মিত আয় নোহোৱাটৈক রাচিদে আৰু এজনীক বিয়া কৰাই নিজৰ কান্ত মেটমৰা ঘোজাটো তুলি সলে। তাৰ মোকি দোষ ?

তাৰ ঘোৰ আপত্তি স্বতেও তাৰ আববাজান নিজৰ বুটী মাকৰ মত্তৰ বাচিদে বিয়াখন পাতিলে। সি আববাজানৰ কথা পেলাব মোৰাবে। মৰ্বাৰ আগতে মাকে তাইৰ এক মাত্ৰ ডেকা লৰাৰ বিয়াখন চাবলৈ কত হাৰিয়াস কৰে ! মাকে এজনী নবোৱাৰী আমিনাক আনিলে বাচিদৰ ঘৰ শুন্ধনি কৰি। বুটীয়ে আমিনাক সদাৱ পদ্মানচীন মহিলাৰ দৰ ঝাখিবলৈ বিচাৰে, নিজৰ জৌয়েকৰ্ব দৰে। কিন্তু, কেবল মৰুম চেনেহেৰে মানুহৰ পেট নভৰে। এই সংসাৰত মানুহে ভৰ্ষামতে কাম হৈ লুঠে প্রতিকুল অবস্থাত পৰিলে আৰু বিশেষকৈ গৰীব হৈ জমিলে।

অবশ্যেষত উপায় হীন, বাধা হৈ পেটৰ দায়ত বাচিদে মিলিটাৰীত ভৰ্তি চোৱাকে সিদ্ধান্ত কৰিলে। তাৰ বন্ধু হবিবে তাক এদিন এই কথা কৈছিল। সি জানে আৰু নিজ দেখিতেও—এই যুদ্ধৰ বজাৰ খনে এনিশাৰ ভিতৰতে বহুতৰ ভাগ্য পৰিবৰ্তন কৰিছে। ইভিমধ্যে বাচিদৰ দৰে বেকাৰ হবিবে গুয়ুদৰ বজাৰত থিকা-কাৰিবাৰ কৰি অনেক টকাৰ মালিক হল।

এফালে সাম্রাজ্যবাদী সকলৰ যুদ্ধ, আনফালে দেশবাপী যুদ্ধ বিৰোধী আন্দোলন-স্বাধীনতাৰ যুদ্ধ। লগতে শক্রপক্ষৰ আক্ৰমণে বিদেশী চৰকাৰক খুব বিৰত কৰি তুলিছে। স্বদেশ প্ৰেমী দেশৰ জনতাই বিদেশী শামনৰ অবস্থান ঘটাৰলৈ শেষ আঘাত হানিছে,—দেশজুড়ি যুদ্ধ বিৰোধী আন্দোলন পূৰ্বা দৰে চলাইছে—।

বাচিদ এজন শিক্ষিত যুবক। অনুৰত তাৰো স্বদেশ প্ৰেম আছে। বিদেশী শোধনকাৰী সকল আৰু বিশ্বাস ঘাতক দেশত্ৰোহী সকলৰ ওপৰত

তাৰো কীৰ্তিৰ ঘণ্টা আছে। মিলিটাৰীত ভৰ্তি হোৱা মানে দেশদোহিতা—? তোৱাইন !—পেটৰ জালা কোনে আওকান কৰিব পাৰে ? সি যুদ্ধত যোগাচাৰ কৰিলে সাম্রাজ্যবাদী বিচেষ্ণী চৰকাৰৰ কাৰণে। প্ৰথমে সি নিজক আৰু তাৰ বৰখন বচাই ৰাখিবই লাগিব—এয়ে তাৰ প্ৰগম কৰ্তব্য !

এদিন ৰাতিপুৱা ৰাচিদে সকলোৱে পৰা বিদায় ললে তাৰ মৰমৰ ঈষণ্টি-ৱেক ষুৰুতী আমিনাক আৰু বৃটী ঘাকক একমাত্ৰ খোদাৰ মঙ্গীতে ৰাখি। সি শিলঙ্গলৈল বাওমা হল—সজীত সি পদাতিক সৈন্ত বাহিনীত ভৰ্তি হলৈগ। শিক্ষা শিবিবত প্ৰায় দুয়াহ কাল শিক্ষা লোৱাৰ পিচত তাক সশস্ত্ৰ বাহিনী এটাৰ লগত বশ্যা যুদ্ধলৈল পঢ়োৱা হল—জাপানী আক্ৰমণ বার্গ কৰিবলৈ। সি হ'ত যেনিবা ডেৰাৰ পালৰ দৰে, কিন্তু বৰু অনিছাৰে ৰাচিদি গলৈগ। ওপৰৰ হকুম পালন কৰিবলৈল সকলো সন্মিক বাগা। সদায় তাৰ ঘনত পৰি তাৰ ঘৰত বৃটী ঘাকৰ ঘৰম চেনেত আৰু ঘৰঘৰী জ্যোৰ্য্যাৰ মেৰা-ঘৰ। ষুড়ক্ষেত্ৰত সৈনিকৰ কৰ্তাৰ জীৱন বাপন আৰু জীৱন-সম্ভূগৰ লগত অবিৰাম খেলা। স্বৰ্গ-নবকৰ পোৰ্থক্য !

ৰাচিদে সৈন্তবোৰৰ লগত পৰ্বত-পাঞ্চাৰ, নদী, হাবিবন অতিক্ৰম কৰি আগবঢ়ে। অতি দুর্গম বাট-পথবোৰ—বোকাপানী, ৰদ-ধূমহা, বোমাৰ্বংশ সকলো আওকান কৰি সিহ'ত ক্ৰমে আগ বাঢ়িছে, শক্তিৰ লগত ষুজিবলৈল মৰ-নৰ লগত খেলা কৰিবলৈ। এইদৰে প্ৰায় ছৱ সাহ কাল অতীত হল।

এতিয়া আমিনা হ'তৰ কোনো অৰ্থিক অনাটন বা কষ্ট নাই। টকাৰে মালুহক সকলো স্থথ শাস্তি দিব মোৰাবে। বিৰহ বিদুৰা ষুৰুতী আমিনা আজি অস্থথী। তাই এই ষুদ্ধখনক পাৰে মানে গালি পাৰে কাৰণ ষুন্ধখনে ; তাইৰ স্বামীক কাঢ়ি নিছে তাইৰ ষুকুৰ মাজৰ পৰা। —মৃত্যুৰ গহৰৰ্বলৈল টানি নিছে তাইৰ বাচিদক। কোনো জানে, এই ষুন্ধই তাক প্ৰাস কৰিব পাৰে ? আমিনাৰ অশাস্ত্ৰ, অবৃজ প্ৰাণে কান্দি উঠে তাইৰ স্বামীৰ কাৰণে। ষুন্ধত মানুহ মৰে ? —ষুন্ধ ? —মৃত্যু ? ?

সঁচাইকেয়ে এদিন যেয়া থবৰ আহিল—এখন টেলিগামত। —“বৰ্ষা
মুক্ত বাচিদি আলী নিহত হৈছে”। আমিনাৰ মনৰ কলনা-মন্দেহ দৰ্শকত
পৰিগত হল। তাই বিধবা হল। এতিয়া ঘোৰ অনুকাৰি হল। সদিশ
মুক্তফেত্ৰ নানা ঠাইত সৈনিকৰ মৃত্যু আৰু হতাহত লগতে আমিনাৰ দৰে
অলেখ তিৰোতা বিধবা হল, তাৰ প্ৰকৃত থবৰ পাৰলৈ টান। মৃত বাচিদিৰ
কাৰণে তাৰ বুটী মাকে আৰু আমিনাহি হিয়া ধুনি কান্দিলে। মুক্তৰ বজাৰত
এতিয়া সিহঁতৰ কি গতি হৰ ? —একমাত্ৰ খোদাইহৈ জানে।

কন্ট্ৰাইট হৰিবৰ টেইলাদিং বিভাগ—মিলিটাৰী পোৰ্টক তৈয়াৰ কৰা
আৰু ঘোগন দিয়া বিৰাট পঞ্জিৰ কাৰখালা। এদিন বাতিপুৰা হৰিবে মুসজিদ
অফিচত গোলড়ফ্লেক চিগাৰেট ছপি আৰামেৰে বহি আছে। এনেতে বচিদিৰ
বুটী মাকে লাখুটিত ভৰছি দোকানত সোমাল আৰু হৰিবৰ গুচৰতে চকি
এখনত বহি পৰিল।

হৰিব—“পেহী, তই ষে আকো টকাৰ কাৰণে মোৰ গুচৰত আহিবি, মই ঠিক
জানো।” বুটী—“হৰিব বাবা, এতিয়া আৰু আমাৰ কোনো উপাৰ নাই।
মিদিনং তোৰ পৰা কুৰি টকা কৰ্জা কৰিলো। কোনো ঘতে এসপ্তাহ নগল।
আজি আকো আহিছো। মুক্তৰ বজাৰ—টকা দিলেও বস্তু মেপাৰ। কাগজৰ
নেটৰোৰ চলাই মিলিটাৰীয়ে সব কাঢ়ি নিলে। বাবা, আজিও কুৰি টকা
মান মিদিলে নচলে।”

হৰিব—“টকা ? পেহী, আমাৰ আচন কামৰ কথা পাহিছা, দেখিছো ?
পেহী, তই তৰ ধাৰমুদে মুলে ছৱশ টকাৰ উপৰ হল—।”

বুটী—“মনত আছে বাবা, মাটিৰিনিৰ সোনকালে তোৰ নামত লেখি দিম।
ধাৰ মাৰিব নোৱাৰিলে আটি বাবই। বাবা, পেটৰ সায়ত মাটি বিক্রী কৰিবলৈ
বাধা হৈছো। হৰিব—“তেমে হলে পেহী, আমি কাহিলৈ কাছাৰীত বিক্রী
দলিলখন ৰেজিষ্ট্ৰেশন আৰু বাকী চাৰিশ টকা নগল একেলগে পাদি,
বুজিছ। আজি টকা মেপাৰি।” হৰিবৰ কথাত বুটী নিকতৰ হৈ অধোমুখে
ঘৰলৈ পোজ ললে।

সন্তান

আবেলি পৰত সদাৰ “চাহ মজলিচত” বহোঁ। সিদিনাখন চাহ মেলত
কেইজনমান ডেকাক ঘটনাটো শুনাইছিলোঁ। কথা কৈ ভাগ লাগে
তেওঁলোকৰ লগত। তেওঁলোকৰ কথাবোৰ সুন্দৰ। মাঞ্জিত ভাষা, অকাটা
যুক্তি, উচ্চ শ্ৰেণীৰ আলোচনা শুনিলে বুজিব পাৰি—ডেকা কেইজন গুৱাহাটী
বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ।

চাহ কাপৰ পৰা মুখ তুলি নতুন উৎসাহেৰে কৰলৈ আৰম্ভ কৰিলোঁ,
“অৱগ্রে যুদ্ধ-শাস্তি-সভ্যতা জগতত চিৰস্তন চলি থাকিব—যেতিয়ালকে পৃথিবী
খনত মানুহ নামৰ ‘ৰাজনৈতিক জন্মটো’ জীয়াই থাকিব। যোৱা মহাযুদ্ধৰ
কথাকে ধৰা যাওক—যুদ্ধখনে কি ভাৱে আমাৰ ব্যক্তিগত, সামাজিক আৰু
অৰ্থনৈতিক জীৱন স্পৰ্শ কৰিছে, আমি অসমৰ মানুহ খিনিৰে হাড়ে-হিমজুৰে
গম পাইছোঁ।

তেওঁলোকে যুদ্ধৰ আলোচনা নৌৰবে শুনি আছে। মই প্ৰসঙ্গক্ৰমে সেই
ঘটনাটোকে তেওঁলে কক কলো। খুব মনোৰূপ আৰু আগ্ৰহেৰে শুনিলে;
কিন্তু এজনে কাহিনীটা কাল্পনিক ঘটনা বুলিহে মন্তব্য কৰিলে—

“কেপ্টেন মোহন সিং, বি-এচ-চি, এম-বি এজন নাম কৰা বিলাত
কিৰিৎ চাৰ্জন। কৰ মোৱাৰো, কি কুকুণত তেওঁ চাকৰীৰ প্ৰাথী হৈ সুন্দৰ
নাম দিছিল। কিছুমানে কয়—অৰ্থৰ তাড়নাত, কিন্তু বহুতৰ ধাৰণা—যুদ্ধৰ
নতুন নতুন অভিজ্ঞতা লাভৰ আশাত। যাহক, তেওঁ ইম্ফল মিলিটাৰী বেচ-
কেল্প হচপিতালত (Military Base Camp Hospital, Imphal)
এচিচ্টেণ্ট চাৰ্জন হিচাৰ যুদ্ধ ক্ষেত্ৰৰ ওচৰতে কাম কৰিছিল। ডাক্তাৰ
জীৱনটো কৰলৈ গলে, ঘঢ়ী আৰু ৰোগীৰ টেটুত বন্দা। এদিন ৰাতিপৰা

আঠ বজাৰ ডাক্তাৰ মোহন 'রাউণ্ড' (Round) গোটিছে, এনেতে স্থবৰ
পৰা এখন Express Telegram—জৰুৰী ঠাৰ পালে—“Marriage
Settled—Come sharp—Mother Serious”—ঠাৰখনে একেলাগে হৃষি-
সুখৰ বাতৰি বহন কৰি আনিছে—ডাক্তাৰ মোহনৰ কাৰণে। যেচেৰা মোহন
অতিশয় বিবুদ্ধিত পদ্ধিল। যুদ্ধৰ পংস-লীলাৰ মাজত বিয়াৰ ধূৰ ধাৰ—এফালে
মৃত্যুৰ আহ্বান আৰু আন পিনে মধুৰ মিলন, স্টুটিৰ আনন্দ। কথাৰোৱা
কেনে সামঞ্জস্য হীন, মিৰ্থক যেন লাগে। নৰীয়া পাটিত পৰি ধকা বৃক্ষ মাকৰ
কাৰণে মোহন বেচিকৈ বিচলিত হৰ। ডাঙৰ লম্বাৰ বিয়া—মাকৰ কি আনন্দ
হিয়াভৰ্বা আশীৰ্বাদ!

হিতাকাঞ্জী সকলৰ বল অনুৰোধ স্বত্তেও, লঙ্ঘনৰ পৰা আহি ডাক্তাৰ
মোহনে বিয়া-বাকত একেৰাৰে মন দিয়া নাছিল। বহুতে বোধহয় ভুল বৃজি
মোহনক এজন woman hater, unromantic fellow বুলি ঘৃহ উপহাস
কৰিছিল। কিন্তু জীৱনৰ প্ৰকৃত উদ্দেশ্য আৰু অভিশ্রোষ তেওঁ এদিন মোৰ
আগম্ভ ব্যক্ত কৰিছিল যে, আজীৱন কাল বৰলা হৈ থাকি কেৱল অধ্যয়ন আৰু
ডাক্তাৰী গবেষণা কাৰ্য্যত লিপ্ত থাকিব। অগু লোকৰ মন্ত্রামৰ্ত্তাক বিশেৰ
ক্রক্ষেপ নকৰি নিজৰ কৰ্তৃব্যত মন প্ৰোণ ঢালি দিছিল।

ঠাৰ খন হাতত লৈ মোহনে সকলো কথা ভাৰি চাল—বিয়া—ভবিষ্যত
জীৱনৰ দায়ীত্ব বোৰ। সেই সময়ত হচপিতাল খমক্ত অসন্তুষ্ট কাময় হৈচা
অসংখ্য যুদ্ধাহৰ্ত রোগী। এনেন্টলত বিয়াৰ কাৰণে ছুটী আশা কৰিব
নোৱাৰিব। ইপিনে বুটী মাক নৰীয়া পাটিত। তেওঁ শৰলৈ যাবই লাগিব।
মাকে ঠাৰ কৰিছে।

বৰ কম সময়ৰ ভিতৰতে আশাতীক্ষ্ণ ধূমধামেৰে শ্ৰোহন-উৰাকুমাৰীৰ
বিয়া হৈ গল। মোহনে ঘৰৰ বাধা, থৰণকো আওকান কৰি ইক্ষুলৈ আকো
ৰাঢ়া কৰিলে; ঘণ্টলৈ তেওঁ যাবই লাগিব।

মুখ্য উপর্যুক্ত দিমে ধার্তিয়ে জাপানী বিমানৰ অধিবাম হো-হো শব্দ, কাশান, বন্দুক, টেকৰ গজ্জন। তাৰ তলনাত মোহনৰ বিয়াৰ বাজনা, আয়তী সকলৰ মজল উকলি জোকাৰ, শৰ্ষৰ্ধবনি, হোমাগী এই সকলো বোৰেই কিবা বুজিব নোৱাৰা অলীক সপোন যেন অনুমান হল।

ইপিনে মোহনৰ কইনা উষাৰ অসম্পূৰ্ণ ফুল শয়াৰ মালা ফুল মৰাই গৈ
বাসৰ ঘৰৰ সুগন্ধি সৌৰভ বতাহত বিলীন হৈ গল। তাইৰ মনৰ বউীন কুসু-
মটিও অনাদৃত হৈ লেৰেলি গল। তাই অনত্তে ভাৰে ক্ষেনেহলে এইখন
বিয়ানে ব্যঙ্গ !

মাকৰ একমাত্ৰ লৰাৰ, কল হাবিলাসৰ বিয়াখন মোহনৰ মাকে দেখা
পালে আৰু পালে এজনী দিপলিপি বোৱাবী নিজৰ ছোৱালীৰ সৰে। উষাৰ
একাহ সেৱা ষত্তত মোহনৰ মাকে নৰীয়া পাটিৰ পৰা গাঁট়ালে। কিন্তু উষাৰ
অৱশ্য ? কঢ়াবী হৃদযৰ সকলো প্ৰেম উপচাৰ বাৰ্থ অনাদৃত ত'বনেকি
কোমে জানে ?.....কিন্তু মান-আতিমান, দান-গ্রাহিনী, ভোগ-ত্বাগ আৰু
হন্দ-আপোচ প্ৰেয়বে স্বীকৃতি।

বিয়াৰ পিচত মাজেসমায় মোহনৰ পৰা উষাই চিঠি পায়। প্ৰেমপূৰ্ণ, সৰল
ভাষাৰ দিঘলীয়া চিঠি লিখিবৰ ডাক্তাৰ মোহনৰ সমৰ ক'ত ? বাঁতৰি কাকতক্ত
উষাই পঢ়িবলৈ পায়—বন্দুৰ্দেশ, মণিপুৰ, ইন্দুল, কোহিমা আদি ঠাইত
জাপানীৰ বোমা বৰ্ষণ, লক্ষন ঠাই দখল—অমানুষিক ধৰংস লীলা। মানুহৰ
মুখত শুনে নানা বৰকম উৰা বাতৰি। স্ত্ৰীৰ সন্দেহ ! তাইৰ মনেও পুকৰ চহি-
তৰ বিষয়ে বহু কথা ভাৰে।

ওচৰ চুকুৰীয়া তিবোতা সকল, কেতিয়াৰা উষাৰ কোনা বন্ধু বাঁকবীও আছে।
উষাৰ অৱস্থা দেখি বেজাৰ কৰে। এতিয়া উষাৰ আগৰ কণ লাবণ্য নাই।

উষাৰ কাৰণে সকলো উদ্বিগ্ন হল। অনতিপিলমে তাইৰ মাক-বাপেকে
এজন ভাল ডাক্তাৰৰ পৰামৰ্শ ললে ডাকুৰে। উষাৰ দুৰ্বল, ক্ষীণ, বঢ়েইন শৰী-
ৰলৈ চাই ঘন্টবা কৰিলে, শীঘ্ৰে বায়ু পৰিবৰ্তন দৰকাৰ। উষাৰ ছিলঙ্গল
নিয়াই শিব কৰিলে।

ডাক্তর মোহনৰ সকল জায়েক কিৰণ সিংহই বি-এ পৰীক্ষা দি আৰম্ভে থকি আছিল। পৰীক্ষাৰ ফলাফল বাহিৰ হৰণে আৰু কেই মাহ মনি তেক্তিগুপ্ত বাকী। গতিকে কিৰণে তাৰ মাক আৰু নবোৱেকৰ লগত এদিন ছিলটৈলে যাতা কৰিলে। কিৰণৰ কাৰণেও ভালেই হল, কিজানি বাজধানীত থাকিলে তাৰ ভাল চাকৰী এটাৰ সংস্থান হৰণ পাৰে।

খাচীয়া পাহাৰৰ কোনো এক বিশিষ্ট স্বাস্থ্য নিবাপত তাৰে চিকিৎসক ডাক্তাৰ মেথে (Mr. Mathew) চিকিৎসাধৰ্মীত থাকিলে প্ৰায় ৪৫ মাহ কাল। ডাক্তাৰ মোহন মিলিটাৰী চাকৰীত বেতনিয়া, টিকা-শৰচাব প্ৰাপ্ত ছুঠে। প্ৰকৃতিৰ নন্দন কানন ছিলঙ্কৰ বৰমনীয় শোভাবৰাশি, মুক্ত-বায়ু, প্ৰাণবন্ধ সজী-ৰতা, শৈলবিহাৰ, অপাৰ খাত্ৰ বস্তু আৰু নানা আমোদ-প্ৰযোদ—যুঠতে এটি স্বন্দৰ, আনন্দময় পৰিবেশে উষাৰ হেঁৰোৱা স্বাস্থ্য-যৌবন পুনৰ দৃঢ়াই আলিলে। তাইব লোভনীয় স্বাস্থ্য দেখি আগুৰীয় সকল দুখী হ'ল। দুই এজনী বাঙ্কৰী উৰ্ধান্বিতাৰ হ'ল। এই শুভ সংবাদ যুক্ত ক্ষেত্ৰত ব্যস্ত থকা মোহনৰ কাৰণত পৰিলক্ষণ ভনীয়েক কমলাৰ চিঠিৰ জৰীৱতে। চিঠিত উল্লেখ আছিল যে, কিৰণে চাকৰী নাপালে; পৰীক্ষাতো ফেল মাহিলে আৰু উষাত সন্তান সন্তুষ্টা.....ইত্যাদি।

উভয় পক্ষৰ অবিৰাম ঘূৰুৰ মাজতো এদিনাথনৰ এটা আনন্দ উৎসৱৰ কথা। সীমান্তৰ কোমো এখন ঘূৰত শক্তিৰ পলায়ন আৰু মিত্ৰ পক্ষৰ জৱ হোৱাত, সামৰিক কৰ্তৃপক্ষই Victory Day বৰিবাৰে—‘বিজয়ৰ দিন’ বুলি ঘোষণা কৰিল। এই খবৰত উক্ত হচ্ছিতালত সকলো ডাক্তাৰ-চার্জন, নাচ-ঝোঞ্চী সকলোৱে এদিনৰ কাৰণে স্বত্তিৰ নিপাস কাঢ়িলে। সেই ঘূৰকলি দিন-টোত সৈন্য বাহিনীৰ মাজত দিনে-ৰাতিৰে পান-ভোজন, গান-বাজনা, আমোদ প্ৰমোদ, ছায়াছবি আৰু ডাক্তাৰ অফিচাৰী সকলৰ কাৰণে ‘বল-ডেশৰ’ ব্যৱস্থা আছিল। সেই বিজয় উৎসৱৰ দিনটো সকলোৱে কাৰণে উপস্থোগ্য।

এক্ষাৰ আতি গোপন অভিসাৰী ! মোহনেও চাইকেলৰ ব্ৰেক টানিলে । হচেইনে কলে—“Get down, my boy. Thank God, She is in. After all, you are a lucky Chap.”—আনন্দ উল্লাসস্ত অভিভাৱকৰ দৰে হচেইনে মোহনক আদেশ কৰে। মোহনে দেখিলে সক, চাইন বোর্ড এখনত পঞ্চ লেখা আছে—“Miss Margarete, Matron, Nurses' Quarters,” Base Camb Hospital”—তেওঁ এগৰাকী খাচীয়া মহিলা ; পৰিচিত কিম্বা অপৰিচিত ভদ্ৰ অতিথি সকলৰ প্ৰীতি আপ্যায়নত পটিয়সী । এই বিষয়ে তেওঁৰ যথেষ্ট সুনাম আৰু খাতিৰ আছে । উপাৰ্জনো আছে যথেষ্ট ।

ডাক্তাৰ হচেইনৰ অভিপ্ৰায় ব্ৰজিব পাৰি, মোহনে বিষণ্ণ ভাৱে কলে, “I am very sorry, Mr. Hussain. Really I was not prepared for it: Please excuse me and let me go.”—উত্তৰণ আপোক্ষষ্ট নকৰি মোহন গুচি গ'ল ।

অৱগ্রে ডাক্তাৰ মোহনে বিবাহিত স্বামী হিচাবে হচেইনৰ অভিপ্ৰেত কুকন্ধ সমৰ্থন নকৰি ভালোই কৰিলে । কিন্তু এইটোও ঠিক যে, এই জগতত্ত্ব সকলোৱে আদৰ্শব্যাক্তি হব নোৱাৰে । প্ৰতিকূল অৱস্থাৰ মাজত বহুতেই কঠোৰ নৈতিকতা, সংৰক্ষনশীলতা বজাই ৰখা কেতিয়াবা অসম্ভব হৈ পৰে । ডাক্তাৰ হচেইনো যুক্তিশীল মৰণগুৰুৰ এজন সৈনিকহে মাত্ৰ ।

চিন্তাই চিন্তা মাতি আনে । সেই দিনাৰি ঘটনাৰ পিচত মোহনৰ মগজুত বাহ ললে—মানুহৰ প্ৰতি সন্দেহ আৰু অবিশ্বাস । মোহনে নিজেই জানে, নিজ চকুৰে কত দেখিলে, যুক্ত সময়ত সমাজৰ শিথিলতা, ব্যভিচাৰ ! তাৰ ফলত শই শই যুক্তজ্ঞাত জাৰজ সন্তানৰ আবিভাৰ্ব । উষাৰ চৰিজ্জত নিজৰ সন্তানৰ বিষয়েও নানা দঃচিন্তা মোহনৰ মনলৈ আছে । গুণেলোৰ দৰে সৰল চিতিৱা, দুৰ্বলমনা মাছুহে তেওঁৰ প্ৰিয়তমা ডেচ্দিমোনাৰ প্ৰতি অবিচাৰ কৰিলে—আচৰিত হব লগীয়া একো নাই ।

MOTI RAM BORA BALIKA VIDYALAYA
মাস্তান 1510 1963
ESTD 1963
ASSAM

ঘোৰ অন্ধকাৰ আউসী ৰাতি। এজন মৈনিকৰ সাজ-পাৰ পিঙ্ক ঘূৰকে পৰ্বত-পাহাৰ ভাটি মানা ফুলিৰে সঞ্চারজনক ঠাইবোৰ অতিকৃত বাৰ বাতি ন বজাত এটা সক ছেচনত নামি পৰিল। ছেচনৰ পৰা সক বাস্তা গাৱঁৰ পিনে গৈছে। এনে সময়ত গকৰ গাড়ী থা বিদ্ধা পাবলৈ উপাৰ নাই। পিঠিত বোজাটো, গাত মিলিটাৰী সাজ-পাৰ, ভৰ্বিত বুটজোতা। টচ'ৰ পোহৰত সি সামৰধানে বেগাই গাৱঁৰ ফালে খোজ ললে। তাতে বতৰ আছিল ডারৰীয়া। একাৰ বাতি। —গাৱঁৰ বোকা-পানীৰে ভৰা থলা বমা বাট। মাজে মাজে তাৰ ভৰি পিচলি যায়। ভাগৰ, ক্ষোক-পিয়াহ; তথাপি সি আগুৰাই গৈছে। ইফালে বিজুলীৰ চমকনি, ধূমুহাৰ আগ-জাননী। তাৰ ঘনৰ বেগ যেন ধূমুহা বিজুলীতকৈয়ো প্ৰৱলতৰ হৰ।

অৱশেষত এটা ডাকেৰ ঘৰৰ সন্মুখত সি বৈঁ গল। গেটৰ ওচৰলৈ গৈ দেখে, গেট বন্ধ তলা-চাৰি লগোৱা। ঘৰৰ পিচ ফালেদি গৈ ওখ দেৱালখন পাৰহৈ হাউলীত প্ৰবেশ কৰে। তেতিয়া মাজ বাতি। পশ্চিমৰ বাগিছাঁ থনৰ ফালে তেতিয়াও খিৰিকী থন খোলা আছে। এটি ক্ষীন আলো আহি বাগিছাত পৰিছে। সন্তপ্রণে চোৰৰ দৰে চাৰিশোলৈ এবাৰ চকু ফুৰাই লৈ মেই খোলা খিৰিকীৰ ফালে আগবাঢ়ে। সি বুটজোতা পিঙ্কিয়ই খিৰিকীৰ মাজেৰে জাপ দিলে ঘৰৰ ভিতৰত।

গভীৰ বাতি হঠাতে এনে এটা ভীষণ শব্দ শুনি ঘৰৰ ভিতৰৰ পৰা 'চোৰ—চোৰ' বুলি কোনোবাই আৰ্তনাদ কৰিলে। সি পুকুৰ, আন গৰাকী তিৰোতা—হিতাহিত জ্ঞান শূন্য। এজন উগ্রত, আনজন ভয়ান্ত আৰু তক্ষানু। প্ৰবেশকাৰীৰ এহাতে পিস্তল আন হাতে টচ'। টচ'ৰ পোহৰত তেওঁ স্পষ্টকৈ দেখিলে, এখনি পৰিচিতাৰ মুখ—কোলাত এটি স্বন্দৰ কেচুৱা। চাই থাকোতে মুহূৰ্তৰ ভিতৰতে মুচ্ছা' গৈ তিৰোতাজনী মাটিত বাগৰি পৰিল। তাৰ হাতৰ পিষ্টল মুঠিৰ পৰা শুলকি পৰিল। কেচুৱা লৰাটিয়ে মাকৰ বুকুত পৰি চিঞ্চি

কান্দিব ধৰিলে। এই ককণ স্বর্গীয় দৃঢ়গঠ বীৰ সৈনিক জনৰ কৰ্তৃৰ হিয়া
পৰিবৰ্ত্তন কৰিলে। ক্ষম্বকতে তাৰ উন্মাদতা আৰু মনৰ কুঅভিপ্ৰায় আঁতৰি
গল। —ভগবানৰ অশ্বে ককণা!

এতিয়া সেই সৈনিকবেশী ডাক্তাৰ মোহনে নিজৰ মাৰাঞ্চক ভুল—নিজৰ
তিৰোতা আৰু সন্তানৰ প্ৰতি কৰা অগ্নায়-অবিচাৰ বুজিব পাৰিলে। তেওঁ
কান্দি থকা কেচুৱাটিক আলফুলকৈ তুলি নিজৰ বুকুত সাবটি ল'লে। ক'ৰণ
তেওঁৰ অন্তৰাঞ্চাই কৈ দিলে—“তুমি পিতৃ হৈ নিজৰ সন্তানৰ প্ৰতি অবিচাৰ
কৰিবা নে?”

—————:0:—————

‘সময় নাই’

অকলশব্দীয়া ভাগৰূপ পথিকৰ দৰ জীৱনৰ খলাবমা বাটেদি গৈ
আছো। ব'ৰ বহু টুটি ব'গৰ থাইছো, জীৱন বহুত ঘাত-প্ৰতিঘাত
পাইছো—সকলোৰোৱে তিঙ্কতা আৰু নিৰাশাৰ গভীৰ চাপ বহুৱাই গল।
সংসাৰ চাকনৈৱাত পৰি জীৱন-নাওখনিও ডুডুডু, দিশাহানা, লক্ষ্যভূষণ—আশাৰ
অদীপ ভূমাবৈল কিন্তু বেচি সময় নাই—চাকিত তেল গকা সময় খিনি লৈকে
জলি থাকিব।

সকৰে পৰা মই নিষ্কৰ্ণতা ভাল পাওঁ। নিষ্কৰ্ণ হ'বি বন, পৰ্বত
পাহাৰ, জুৰি-নদীৰ বুকুত কিবা প্ৰম শাস্তি বিচাৰি পাওঁ। তথাকথিত
'ভদ্ৰ সমাজ' মোৰ ভাল নালাগে। সেই কাৰণে টাউনৰ পৰা ভালেখিনি

নিলগত পাহাৰৰ দাঁতিত মোৰ সক পঁজাটি সাজিছো। পঁজাৰ কাষেদি সক
জি এটা কলুকুন্মুৰি গান গাই বুঢ়া লুটুতৰ লগত মিলিছে হৈ। মোৰ
হৰৰ ওচৰতে এখন এম ভি স্কল আৰু মিৰি গাইথনি। মিৰি মানুহবোৰ
বেচ সৰল, চোজা প্ৰক্ৰিয়। গাৰৰ মৃগীয়াল গাঁওঁবুঢ়া আৰু ডেকা সকলে
লগলাগি মোৰ থকা ঘৰটো সাজি দিছে। সিহঁতেই মোক স্কলৰ শিক্ষক
নিষ্কৃত কৰি ছ। এতিয়া সক লৰা ছোৱালীবোৰক মানুহ কৰাই, নিষ্পৰ্থভাৱে
মানুহৰ মেৰা কৰা মোৰ জীবনৰ কাম।

মিৰি গাৰৰ সকলোৱে মোক জানে, সন্মান কৰে আৰু মোক ‘পণ্ডিত’ বুলি
মাতে। মই মগৰৰ শিক্ষিত সমাজত ডাঙৰ হলেও, সেই পাহাৰী মানুহ বিলা-
কৰ লগত নিজক থাপি খুন্দাই লৈছোঁ। —মানুহ অৱস্থাৰ দাস।

মোৰ পঁজাৰ আগেদি চৰকাৰী ‘পিচ’ ৰাস্তাটো চলি গৈছে নানা ঠাইলৈ
বিভিন্ন গাৰৰ মাজেদি। কত ৰকমৰ যাবী, বাটিকৱা সদায় অহা-বোৱা
কৰিজে—‘কানে তাৰ ছিচাৰ থাখিছে ? স্কুল ছুটীৰ পিচত আৰেলি বাৰান্দাত
বতি কাংগজ-কিতাপ পঢ়ো। কেতিয়াবা ঘন বেয়া লাগিলে’ বাহি বজাঁ—
থান্ত্ৰকৰ কাৰণে নিষ্কৃত পাহৰি ঘাঁওঁ। থাস্তাৰ কাৰৰ গঁছৰ ডালত এজোৰা
শালিকা চৰাইৰ বাঁচ। কেনিয়াবা আজিৰি সময়ত চৰাই হালৰ কামবোৰ
মই লক্ষ্য কৰো। সিহঁতে থেৰ কুটা গোটাই বৰ যতনৰে বাঁহ সাজে। চৰাই
জনীয়ে কনী পাৰে, পোৱালী জগায়, পোৱালীহাঁতে ভোকত চিঞ্চিৰে, সিহঁতৰ
মাক-বাপেকে মুখত আহাৰৰ টোপ দি ডাঙৰ দীঘল কৰো। পোৱালীহালও
ডাঙৰ হৈ ক'বৰালি উৰি গুচি যায়। মই চৰাই হালৰ কামবোৰ লক্ষ্য কৰো ;
কিন্তু সিহঁতৰ কাৰো সামে চাৰৰ সময় নাই। জীবন ধৰ্ম—ফষ্টিৰ প্ৰবাহমান
ধাৰা একেভাৱে চলি গাক। কিন্তু কৰলৈ দুখ লাগে, সেই শালিকা জোৰাই
মোৰ অকল শব্দীয়া জীবনৰ কথা বাবে বাবে মৌৰৰাই দিয়ে—মই সঙ্গী হীন,
অকল শৰীয়া ! মনটো বৰ গধুৰ হৈ উঠে।

জীৱনৰ এটা অৰ্থনীৰ ঘটনা। বিবাৰ সুল বক। দুপৰীয়া সোনকালে
থাই বৈ উঠি 'দেবদাস' উপগ্রহ খন পঢ়ি আছো বিচনাত্ত ধাগৰ দি। এনেতে
বাহিৰ দুৱাবত শব্দ হল, কোনোৰাই মাতিছে—

“বৰত কোন আছে?” আকো দুৱাবত শব্দ।

“কি লাগে?” বিচনাৰ পৰা মই উত্তৰ দিলোঁ।

“ডাঙৰীয়া এৰাল্টি পানী দিৱক।”

মাতটো পৰিচিত—জনা-শুনা যেন অনুমান হল। একেকোৰে বিচ-
নাৰ পৰা জাপ মাৰি উঠি আহি দুৱাৰ খুলিলো আৰু দেখিলো, হাতত খালি
বাল্টি লৈ এজন ড্রাইভাৰ। তাক চিনি পাই মই সুধিলো, “কি খবৰ
ভোলা, তোক কি লাগে?”

“বাবু, আপুনি ইয়াতে থাকে? এহ, মই ইমান দিনে কব মোৰাবো।”
তাৰ মুখত হাঁহি আনন্দ আৰু আত্মীয়তাৰ চিন। সি কৈ কল,—

—“এহ, নকব বাবু, হঠাতে গাড়ীৰ ইঞ্জিনত পানী নাইকীয়া হল।
—এৰাল্টি পানী।”

“বাক কোনো ডাঙৰ কথা নহয়। সৌ তাৰে পৰা আনা,” মই তাক
পানীৰ পাত্ৰ দেখুৱাই ছিলো আৰু পানী এৰাল্টি ভৰাই সি যাৰলৈ গুলাল।
সি মোক ধৃত্যবাদ আৰু নমস্কাৰ জনাই কলে “বাব, বেয়া নাপাৰ, আজি আৰু
বহিবৰ্ষ সময় নাই। আজি সন্ধাৰি আগতে জৰুৰ নগাঁও পাৰই লাগিব। সমৰ
পালে কেতিয়াৰা—”

“ভাল বাক”—মই তাক বিদায় দিলো। ড্রাইভাৰ ভোলা লৰালবিকৈ
গুচি গল। কাৰণ তাৰ পলম কৰা নচলে; গাড়ীত পানী ভৰাই তাৰ গাড়ী
চলাই নিলে নিজৰ গন্তব্য স্থানলৈ।

কিন্তু সেই মোৰ চিৰ পৰিচিত বেৰী অষ্টিন গাড়ীখন আৰু তাৰ ভিতৰত
বহি ধকা আৰোহী কেইজন আৰু সেই অনুপমা? মই তেওঁলোকক চিনি

পাইছো ; কিন্তু তেওঁলোকেও মোক নাজানে, যদি ভোলাই মোর বিষয়ে তেওঁ-
লোকক একো নকুল। কি জানি অনুপমাই মোর কথা পাহিবি গৈছে ? কি
জানি ভোলাই কৈছে ? যদি কৈছে, তেনেহলে অনুপমাৰ মনৰ উপৰত মোৰ
কথাৰ প্ৰতিক্ৰিয়া কেনে হব, সেই কথা চাৰলৈ মোৰ সুযোগ নাই। বোধহয়
এতিয়া শ্ৰোৰ বিষয়ে এৰাৰ ভাবি চাৰলৈ তেওঁলোকৰ সময় নাই।

সেইবেলি 'ইণ্টাৰ মিডিয়েট' পৰীক্ষা পাছ কৰি ঘৰতে বেকাৰ হৈ পৰি
আছিলো। কাৰণ ঘৰৰ আৰ্থিক অৱস্থা নোহোৱাত উপৰলৈ পঢ়া আশা
একেবাৰে বাদ। কিন্তু যৌবনৰ আশা আকাঞ্চাৰোৰ সমূলি মাৰ যোৱা নাছিল।
চাকৰী কৰিও পঢ়াৰ আশা কৰিছিলো। অবশেষত টিউচন—ঘৰুৱা! শিক্ষ-
কলা কৰিয়েই চলিব লগা হল। গতিকে আমাৰ মেচৰ ওচৰতে থকা মিঃ
বকৱাৰ জীয়েক শ্ৰীমতী অনুপমাক ঘৰতে বাতিপুৱা আৰু গবুলি পঢ়াওঁ। তাই
এইবাৰ মেট্ৰিকৰ কাৰণে প্ৰাইভেট কৈ সাজু হৈছে। কিন্তু তাৰ বাহিৰেও
আমাৰ মাজত ভালেমান কথা আছিল।

মোৰ প্ৰথম যৈবনৰ প্ৰগম অনুৰাগ-প্ৰেম সেই অনুপমাই জগাই তুলি-
ছিল। এই কথা তাই অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰে। মই তাইক অন্তৰৰে
ভাল পাইছিলো। তায়ো মোক তহমুদ্রপ ব্যাৰহাৰ কৰিছিল। সেই সময়ত
অনুপমাক কেন্দ্ৰ কৰিয়েই মোৰ সকলো কাজ-কৰ্ম, চিন্তা-ভাৰনা চক্ৰ দুৰি-
ছিল। তাই যেনিবা আছিল মোৰ কলনাৰ মধুৰ সপোন আৰু অনুপ্ৰেণণাৰ
উৎস— মোৰ ভবিষ্যত জীৱনৰ আশা-ভৰষাৰ স্থল। সময়-সুবিধা বুজি
মই মোৰ অভিপ্ৰায় আৰু পৰিকলনাবোৰ তাইৰ আগত ব্যক্ত কৰিছিলো।
অনুৰাগ প্ৰেম যৈবনৰ বীতি ! কিন্তু নিষ্ঠুৰ বাস্তু— অৱস্থাৰ ব্যৱধান
—সামাজিক বাধা ?

এদিন গবুলি সুযোগ সুবিধা বুজি মই অনুপমাক মোৰ অন্তৰৰ প্ৰেম-অৰ্ঘ্য
নিবেদন কৰিলো—কিন্তু তাই গন্তীৰ হৈ কঠিন স্বে মোক সমিধান দিলে,
“মাফ্” কৰিব চাৰ, মোৰ পৰীক্ষা আগত, এইবোৰ কৰিবলৈ মোৰ সময় নাই”

তাৰ পিচত মই মোৰ দুৰ্বলতা আৰু ভুল বুজিব পাৰি মন্ত্রাস্তিক লাজ পালো; কিন্তু মুখেৰে প্ৰকাশ নকৰিলো।

এদিন আৰেলিৰ চাহ-মেজত অনুপমাৰ মাকে মিষ্টাৰ বকৱাৰ আগত কথাটো পাৰিলৈ অৰ্থাৎ অনুপমাৰ আগত বিয়াৰ বিষয়ে—

মাক—“অহুৰ বিয়া, ইমান তাৰাতাৰি কেলেই? তাইক পৰীক্ষাটো দি উঠিবলৈ দিয়ক চোন আৰু পাৰিলৈ—বেচেৰা মাছৰ জনৰো এটা উপায় কৰিব লাগে—”

গিৰিয়েকে (মিঃ বকৱা) খঙ্গত পানীৰ গিলাচটো মেজত টেকেচা মাৰি উভৰ দিলে, “আগেয়ে নিজৰ চাকিত তেল’ দিয়াচোন। পৰৰ কথা ভাবিবলৈ মোৰ সময় নাই।”

“এতিয়া নহয়, কেই মাহমান পিচত বিয়াখন পাতিলেও হয় দেখোন; ইমান লৰালৰিকৈ আমি মৰিব নোৱাৰোঁ, বুজিছ। বিয়াখন পিচুৱাই দিয়ক। হোৱালীজনীৰ তেনে বয়স হোৱা নাই।”

“অহুৰ মাক, বাজে কথাকৈ মোক গ্ৰহণ নকৰিব। শুনিছাটো, মই দৰাঘৰৰ মাহুহক শেৰ কথা দিছো। গতিকে বিয়া পিচুৱাই দিয়াৰ কোনো অশুই হুঠে।”

“কিন্তু মাছৰ জনৰ বিষয়ে—”, অহুৰ মাকে মিনতি কৰিলৈ।

বকৱাই খঙ্গত গার্জি উঠি কলে,—“মই তোমাৰ কোনো কথাকেই শুনিব নোখোজো। মাহুহৰ বেয়াঁ কথাও মই আৰু শুনিব নোৱাৰো। বুজিছানে, তাই পৰীক্ষাটো এতিয়া নহয়, বিয়াৰ পিচতো দিৰ পাৰিব। এনে সোণালী সুযোগ আৰু এনে ভাল দৰা আৰু নেপোৰা। মোৰ কথা হল,—আগেয়ে বিয়া তাৰ পিচত পৰীক্ষা। বিয়ালৈ আৰু বেচি সময় নাই, গতিকে বিয়াৰ কামত লাগি বোৱা। মই বকি থাকিব নোৱাৰো, মোৰ বহুত কাঢ়”—এই বুলি কৈ মিঃ বকৱাই বেগাবেগিকৈ ঘৰৰ পৰা বাহিৰ হৈ গল।

১৪ শত দিনত সঁচাকৈয়ে বিয়া আহিল। অনুপমাহ তব ঘৰত আয়তী
সকলৰ মঙ্গল উকলি জোকাৰ আৰু বিয়াৰ বাজনা বাজি উঠিল। অনুৰ বিয়াৰ
জ্বাণে দেখিলো, সকলোৰে উলাহ-মালহ—অসন্তুষ্ট বাস্তু।

কিন্তু সিদিনা মোৰ মনৰ অৱস্থা—অসহ মানসিক যন্ত্ৰণা—ক'তো শান্তি
বিচাৰি নাপাওঁ। কোনেও নেদখাকৈ নিৰলাত কতবাৰ কান্দিছো! হায়
ভগবান! মোৰ কল্পনাৰ মানিক, মোৰ জীৱনৰ আশা-ভৰ্ববাৰ স্থল মোৰ অনু-
পমাক অন্ত এজন পৰ পুৰুষে লৈ ষাৰ। এই বিৱাখনে মোৰ অস্তৰ ভাড়ি-
চিতি তেওঁক অতি দূৰলৈলৈ ষাৰ আৰু অপৰিচিতা, অচিনাকী জনাৰ দৰে কৰি
তুলিব। মোৰ লগত অনুৰ কোনো সম্পর্কই নাথাকিব। কিন্তু সময় আৰু
সমাজক কোনে বাধা দিব? হজনা যুবক-যুবতীৰ প্ৰেমে-ভৰ্বা অস্তৰৰ কথা-
বোৰ নিষ্ঠুৰ ভাবে পদদলিত কৰি মানুহ আৰু মানুহৰ সমাজ কন্ধ' পথত আগ
বাঢ়ি গল! হায়! মেই কথা বিচাৰ কৰিবলৈ কাৰো সময় নাই।

:-:0:-

সহ্যাত্মী

‘দি হিৰ-ইন’ ফেৰীখনৰ আপাৰ ডেকত উঠি বিশেষ জৰুৰী কামত,
ভৰ্ববাৰিবাৰ বিশাল ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ ওপৰেদি ঘোৰহাটলৈ আহি আছোঁ। গুচৰতে
১৯ শ্ৰেণীৰ কেবিন এটাত দেখিলো, এগৰাকী অপৰূপ সুন্দৰী ভদ্ৰ মহিলাৰ
কোলাত মূৰ হৈ এজন ক্ষীণ, বিৰণ, দুৰ্বল যুবক এজন দীঘল বেঞ্চ এখনত
পৰি আছে প্ৰায় অচেতন অৱস্থাত আৰু দেখিলো, কেবাজনো ষাত্ৰীয়ে তেওঁ
লোকক বেঢ়ি থিয়ই আছে। তেওঁলোক হজনৰ অসহায় অৱস্থা দেখি

সকলো দর্শকৰে দয়া-মহামুক্তি ওপৰা আভাবিক। বোধহয় এয়ে মানুষৰ
ধৰ্ম। ষটনা স্থলত যৰো এজন নীৰব দর্শক মাধোন।

মাহ'ক সহশাক্ৰী শুক্ৰাকাৰী সকলৰ কথা শনি ঠাওৰ কৰিলো—তেওঁ
লোক দুজন স্বামী-স্ত্রী। মাত্ৰ চাৰি মাহ আগতে তেওঁলোকৰ বিয়া হৈ গৈছে।
উদৱ লক্ষ্মীমপূৰ্বৰ পৰা আহিছে। যোৰহাট হৈ তেওঁলোক শিৱসাগৰলৈ বাৰ।
বৌগীৰ লক্ষণ দেখি বুৱা গল—বেচেৰা যুবকজন মৃগীৰোগত আকৃষ্ণ।

বৌগীয়ে হঠাৎ আৰ্তনাদ কৰি চট্টফট্ট কৰিলে, হাত ভৰি কঁচ খাই
গল। তেওঁৰ অৰ্বস্থা দেখি বিচলিত হৈ এজন বিবাহিত লোকে নিজৰ সৰা
তিৰোতাৰ মাজৰ পৰা উঠি গৈ ভদ্ৰ মহিলাৰ ওচৰ চাপি কলেহি, “আপুনি
কোনো চিন্তা নকৰিব”—এই বুলি তেওঁ বৌগীজনৰ কাষত বহি মুখ হাত ভৰি
খুব জোৰেৰে মোহাৰিব ধৰিলে। ভদ্ৰ মহিলাই অনুৰোধ, বোধহয় বিৰতিৰ
স্থৰত কলে, “দয়া কৰি আপুনি উঠি যাওকচোন। ইমান অতাচাৰি, তেওঁৰ
সহ নহয়—আপুনি যাওক।” সকলোৰে চকু মানুহ জনৰ ওপৰত পৰিল।
এই দৰে অপমানিত হৈ ফিৰি যাব লগীয়া তোৱাত তেওঁ বৰ লাজ পালে আৰু
অলপতে নিজৰ ঘৈণীৰ পৰাও বেচ তিৰক্ষাৰ লাভ কৰিলে—“তেখে ত
আপত্তি কৰিছে। আপুনাৰো দেখিছো ?”

সেই বিবাহিত লোকজনে নিজৰ ঘৈণীয়েকক বুজাবলৈ চেষ্টা কৰে—“ভাৰি
চোৱা, তেওঁলোক দুজন এতিয়া কেনে বিপদত পৰিছে। এই ভৰা ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ
মাজত, জাহাজৰ ওপৰত। লগত নিজৰ কোনো সংশয় কাৰী নাই। কিন্তু
বি কোনো মানুহৰে এনে বিপদ হব পাৰে।” তেওঁৰ ঘৈণীয়েকে উত্তৰ দিলে—
“আপোনাক কেমেই? ভদ্ৰ মহিলা নিজেই সুস্থ শৰীৰে আছে দেখোন” তেওঁ
নীৰবে বহি থাকিবলৈ বাধ্য হল। তেওঁ বেচি তক্ক নকৰিলে।

শুক্ৰাকাৰী বুঢ়া ভদ্ৰলোক এজনে আহি কলে, “আই, তেওঁৰ এনেকুৱা
বিকাৰ মাজে সময়ে হৱ নিশ্চয়। লগত কিছু দৰব পাতি আৰু এজন চাকৰ

অনা হলে ভাল আছিল ” — এই কথাত সুন্দরী ভদ্রমহিলাই অলপ দিয়ে
হল, কিন্তু একো নামাতিলে ।

জাহাজৰ খালাচী এজমে এগিলাচ গবম পানী আৰু ছটামান সুমথিৰা
টে এখনত দি গল বোগীৰ ওচৰত । বুড়াজনে কলে, “মুখত গবম পানী দিম
নে ? ” — “নহয় নিদিব, এগিলাচ ঠাণ্ডা পানী আনক ! ”

সুন্দৰী ভদ্রমহিলাই বুড়াজনক কলে, “আপুনি সুমধিৰ বাকলি পেলাই
অলপ বস চেপি এই ঠাণ্ডা পানী গিলাচত দিব আৰু মেই মোৰ সক চুটকেচ
টো দিয়ক ! ” দয়ালু বুড়াজনে নিৰ্দেশ মতে কাম কৰি গল । আন এজনে
চুটকেচ টো আনি ওচৰতে বাখিলে । ভদ্রমহিলাই বুড়াজনক এটা চাবি দি
চুটকেচ খুলিবলৈ কলে । তেওঁ এহাত্তেৰে চুটকেচৰ ভিতৰৰ পৰা ওয়ধৰ
টোপোলা বাহিৰ কৰি গিলাচত মিহলাই ললে আৰু বোগীক থুৱালে ।

বোগীৰ কাৰণে সকলোৰে সেৱা শুণ্যাৰ অস্ত নাই । বোগী ভালৰ পিনে
নহা দেখি ভদ্র মহিলা অধিক বিবৰ্ণা আৰু চিন্তাবিতা হল । তেওঁ এবাৰ ওপ-
বলৈ চাই কলে, “মেই খিবিকীদুখন বক্ষ কৰি দিয়ক ! ” ডিচেম্বৰ মাহৰ শীত ।
এজন সহযাত্রীয়ে খিবিকী দুইখন বক্ষ কৰি দিলে । — “এতিয়া মোৰ ডাঙৰ
ট্রাঙ্কটো খুলিব লাগে । এখন গৰম কষ্টল আছে ! ” — কিন্তু তেওঁ গাত থক্ক
বহুমূলীয়া চাদৰ থনকে বোগীৰ মুৰে গায়ে মেৰাই দিলে, বাতে ঠাণ্ডা নালাগে ।

আকো এবাৰ বোগীয়ে হাত ভৰি কোঁচাই ভাজ ধৰি উঠিল । সকলো
দৰ্শকৰে বৰু বেয়া লাগে এনেকুৱা অৱস্থাত, বিশেষকৈ অসহায় ভদ্র মহিলা
গৰাৰীৰ কথা ভাৰি ।

কাৰণ তেওঁ প্ৰকৃত সুন্দৰী নাৰী । বয়স বোধহয় গুঠৰ বা কুৰিষ মাজত ;
তেওঁৰ শাৰিবিক গঠন পাতল মজলীয়া । অঙ্গ প্ৰতিজ্বোৰ সুন্দৰ, সুঠাম আৰু
লোভনীয় । বগা মুখখনিত ধেনুভিৰিয়া ক্ৰয়গল, চকুনাক, পাতল কলা ওঠ
ছটা, গালৰ মাকৰ ওচৰতে কলা মাহ নে তিলটোৱে মুখৰ সৌন্দৰ্য খুব
বচাইছে । কিন্তু হায় ! বিধিৰ বিধান—তেওঁৰ স্বামীৰ দশা !

ফেরীখনে নিজ গতিৰে সহযাত্ৰী সকলক লৈ ক্ৰমে আগবাচি গৈ আছে।
ৰোগীয়ে অলপ ভাল পাই “পানী পানী” বুলি চিৰেবি উঠিল। ভদ্ৰ মহিলাই
মুখত অলপ পানী দিলে। তেওঁৰ মুখত এটি ক্ষীণ হাঁহি গুলাল—যেন আশাৰ
সংক্ষাৰ হল। সেই হাঁহি মধুৰ—অপূৰ্ব !

গধুলি ৬ বজাত নিয়ামাটি ঘাট চাপি ফেৰীয়ে দীঘল ভইচেল মাৰিলে।
খালাচাইহঁতে ঘাটত লঙুৰ পেলালে। যাত্ৰী সকলে নিজৰ নিজৰ মালবস্তুল
নামিবলৈ সাজু হল। ইতি মধ্যে কেইজন মান সহযাত্ৰীয়ে তেওঁলোক দুজ-
নক স্থানীয় চিভিল হচ্ছিতালত বৰ্খাৰ ব্যৱস্থা কৰিছে। মোৰ মোৰ গন্তব্য
হানলৈ গলোগৈ। মুঠতে তেওঁলোকৰ কাৰ্বণে ভাল ব্যৱস্থা হৈছে।

পিচ দিনা আৰেলি চিভিল হচ্ছিতালত সোমালো। তেওঁলোক দুজনৰ
(শামী-স্ত্রী) বিষয়ে থবৰ লবলৈ ; যদিও তেওঁলোক মোৰ কোনো নহয়।

বৈঠক থানাতে বহু সময় বহি আছো ; এনেতে দুজনী ধাৰ্তী (তেওঁলোক
পাভক ছোৱালী) মোৰ ওচৰেদি যাওঁত শুধিৰে,—“ভনিটি, যোৱা কালি
গধুলি এজন ৰোগী আৰু তেওঁৰ কৃপবৰ্তী স্ত্রী ইয়াতে ভৰ্তি হৈছে। তেওঁলোক
ক'ত বাক ?” ধাৰ্তী দুজনীয়ে মুখাচুথি কৰি ইঙ্গিত পূৰ্ণ হাঁহি মাৰি উত্তৰ
দিলে, “এৰা, কেলেই ? আ পানাৰো কিমা লাগে নেকি ?”

মই কলো, “মই তেওঁলোকৰ একো নহাঁ ; কিন্তু সিদিনা জাহাজৰ
সহযাত্ৰীহে আছিলো।”—মোৰ কথা শুনি তেওঁলোকে ঠাট্টাৰ হাঁহি হাঁহি
কলে, “অ বুজিছো তেনেহলে। তেওঁলোক কিন্তু আজি ৰাতিপুৱা ১০
বজাত ইয়াৰ পৰা গুঁচি গল। ৰোগীও ভাল হৈছে। তেওঁলোকৰ ঠিকনা
লাগে যদি, আপুনি অনুসন্ধান অফিচিত থবৰ কৰিব পাৰে।”—মোৰ ফালে
কেৰাহীকৈ চাই ধাৰ্তী দুজনীয়ে নিজৰ কামত গল আৰু অধিক অনুসন্ধান
নকৰি নিজৰ মান সদ্বম ৰাখি নিজৰ ঠাইলৈ আহিলো। মোৰ মনত ছঃখ
বৈ গল, এজন সহযাত্ৰী হিচাবে তেওঁলোকৰ প্ৰতি সহানুভূতিশীল হৈতে যথা-
সময়ত মই এষাৰ কথাকে কব নোৱাৰিলো।

ବନନିର ଅନୁଷ୍ଠାନ

ବାଲପାରୀ କ୍ରଣ୍ଟିଆର ଅଞ୍ଚଳର ଅଟ୍ଟବ୍ୟ ଜଙ୍ଗଳର ମାଜତ ଏଟା ସହସ୍ରଜନକ ନିର୍ମିମ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡର ଫଳତ ଅସମର ଏଜନ ବିଖ୍ୟାତ ଚିକାରୀ ମରା ପରିଲ ଆକୁ ଲଗତେ ପାହାରୀ ଗାଁଓ ଏଥିନି ଉଜାଡ଼ ହୈ ଗଲ । ବାତରୀ କାକତବୋରର ଜରିଯାତେ ଏହି ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡର ବିବରଣ, ତଦନ୍ତ ବିଚାର ଆଦିର କଥା ଅସମର ଏମୂରର ପରା ସିମୁରଲୈ ବାଞ୍ଛି ହୈ ପରିଚିଲ ।

ବୈବବକୁଣ୍ଡର ନାମନିତ ସେହି ପାହାରୀ ଗାଁଓ ଖନତ ଚାଓତାଳ, ନେପାଲୀ ଅବସରୀ କୁଲି ଆକୁ ନାନା ଜାତିର ମାନୁହର ବସତି । ବଚରେ ବଚରେ ଧନଶରୀ ନଦୀର ପ୍ରେଲ ବାନର ପ୍ରକୋପତ ତିଣ୍ଠିବ ନୋରାରି ସିଇଁତେ ପାହାରୀ ଗାତେ ନିଜର ନିଜର ଘର ସଂଦାର ଗଢ଼ି ତୁଲିଛେ ବହୁ କଷ୍ଟରେ । ପାହାରୀ ଗାତ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଗଛ ବିରିଖ ହାବି-ବନ ଚାଫା କରି ଥେତି କରି ଜୀରିକା ଚଲୋରା ସଚାଇକେୟେ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ । ପ୍ରକୃତିର ସୁକୁତ ଶମ୍ଭୁ ଉତ୍ସାହର କରିବଲେ ସିଇଁତେ ପ୍ରକୃତିର ଲଗତ ଦିନେ ବାତିଯେ ଅବିରାମ ଯୁଦ୍ଧ କରିବ ଲାଗେ, ନଦୀର ପରା ନାଲା କାଟି ପଥାରଲୈ ପାନୀ ଆନେ, ପଥାରତ କୋର କୋଦାଳ ମାରି ଧାନର ଥେତି କରେ । ପଥାରର ପକା ଧାନ—ମୁଖର ଭାତ ଥିନି ବକ୍ଷା କରିବଲେ ବନରାଜ 'ହାତି ଗୋଦାଇ', ଭାଲୁକ, ଆଦିର ଲଗତ ସିଇଁତେ ସନ୍ଦିଯାର ପରା ବାତିପୁରାଲୈକେ ଆଶ୍ରାମ ଯୁଦ୍ଧ କରେ । ପ୍ରାକୃତିକ ଶକ୍ତିର ଲଗତ ମାନୁହର ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମ ଚାବଲଗୀଯା !

ପ୍ରକୃତିର ଲଗତେ ସିଇଁତେ ଗାବ ଜାନେ ଆକୁ ନାଚିବ ଜାନେ । ପ୍ରତିବଚର ଚାଓତାଳ ବସ୍ତିତ ନାଚଗାନ, ଆକୁ ପାନ ଭୋଜନ ଚଲେ । ଡେକା-ଗାଭକରେ ମିଲିବର ପ୍ରୟୋଗ ପାଇଁ । ଦୁଇର ମାଜତ ପୋରା ଖଣ୍ଡକୀଯା ଅନାନ୍ଦର ମୂଲ୍ୟ ବର ଆପୁକଗୀଯା ।

ଦେଉଳଣ୍ଡର ଟାଉନର ବିଖ୍ୟାତ ଚିକାରୀ ବାଜା ବାବୁର କଥା କୋନେ ନାଜାନେ ?
୩୫ ବଚରୀଯା ତବନ, ଧନୀ ବିଲାସୀ ଆକୁ ଚିକାର ପ୍ରିୟ ବସଲା ତେଓଁ । ତେଓଁର

অরস্থা মাটি-বাৰী, ধন-সম্পত্তি, হাতৌ-ঘোৰা, গুৰু, চাকৰ-নাকৰ সৈতে একে-
বাবে নদন বদন। সকৰে পৰা অভাব কাক বোলে ৰাজাবাবুয়ে নাজানে।
অসীম সাহস আৰু ক্ষমতা তেওঁৰ। তেওঁ কৰিব নোৱাৰে এনে কোনো কাম
নাই। সকলো তেওঁৰ হাতৰ মুঠিত। সদায় চিকাৰ, বন্দুক হাতী, বন্দুবান্দুব
সৈতে গল্প পান-ভোজনত ব্যস্ত। তেওঁ হাতী আৰু বন-জঙ্গলৰ বৰ অনুৰাগী।
তেওঁৰ কাৰণে যেনিবা জঙ্গলেই মঙ্গল। বিয়াৰ কথা তুলিলে, তেওঁ
হাতি কষ, “ফুলনিৰ ফুলতকৈ বননিৰ ফুলবোৰ ভাল।”

খেতিবাতি উঠাৰ পিচত অৰ্থাৎ মাঘবিহুৰ সময়তে ৰাজাবাবুয়ে
লগৰীয়া চিকাৰী আৰু বন্দুবান্দুব লৈ সেই পাহাৰী গাঁও খন লৈ যায়।
তাতে শিবিৰ পাতি বন-জঙ্গলত চিকাৰ কৰে। বনৰ বাঘ, হৰিণ, গাহৰি
আদি মাৰে। গাৰৰ মানুহবোৰে ও চিকাৰৰ ভাগ পায়। সাধাৰণতে সৰ্দাৰ
সকলে শিবিৰত তেওঁলোকৰ থকা মিলা, খোৱা আৰু আৰামৰ ব্যবস্থা কৰিব
লাগে। মাননীয় অতিথি চিকাৰী দলৰ অভ্যৰ্থনাৰ কাৰণে নিজে কিছু
ক্ষতিগ্রস্ত হলেও পাহাৰী লোক সকলে বিশেষ আপত্তি কৰা দেখা নাযায়।
স্বত্বাবতঃ সিহত সৰল সহজ আৰু অতিথি পৰায়ন মানুহ।

ৰাজাবাবুৰ কেম্পত পান-ভোজন, আমোদ-প্ৰমোদ কোনোগুণে কম
নহয়। সদায় সকলো সময়তে ছৈ-চৈ লাগি আছে। প্ৰত্যেক দিন
দোকঘোকালিতে চিকাৰীৰ দল হাতৌ-বন্দুক লৈ বননিৰ ফালে ওলাই যায়
চিকাৰৰ সন্ধানত। সন্ধিয়া হলে বাঘ হৰিণ, গাহৰি কিবা কিবি হাতৌৰ
পিঠিত বোজাইদি শিৰিবলৈ ফিৰি আছে। আনন্দ আৰু চিকাৰৰ ভাগ
লৰলৈ চাঁওতাল, নেপালী কুলিৰ চৰ্দাৰ সকলে ৰাজাবাবুৰ কেম্পলৈ
আহি চালাম দিয়ে আৰু হুকুম পালন কৰে। কিন্তু মৰা হৰিণা-গাহৰিৰ
মঙ্গহ আৰু টকাৰ সুলনি সৰ্দাৰ সকলে কি দিব লাগে—? মানুহৰ কেঁচা
মঙ্গহ—চিকাৰীদলৰ ভোগ লালসাৰ সামগ্ৰী নিপোটিল পাহাৰী গাতকইতক।

মালিক ৰাজাৰাবুৰ ইচ্ছাৰ পথত কোনে বাধা দিয়ে ? বুদ্ধিমানে টকা পইচা আৰু প্ৰলোভনৰ দ্বাৰাই মানুহক হাত কৰে আৰু কাম সমধা কৰে।

প্ৰভুভূক্ত মুখ্য পাহাৰী ! সিঁহতে অতিথি সৎকাৰ ভালৈকে জানে ! ৰাজাৰাবুৰ ভক্ত সৰ্দীৰ সকল স্বার্থপৰ, লোভী আৰু সুবিধাবাদী। এই কথা বহুদিন পিচতহে এচাম পাহাৰী ডেকা-গাভৰে ভালদৰে উপলক্ষি কৰিলে ; স্বার্থপৰ সৰ্দীৰ ইঁতৰ চক্ৰান্তত ৰাজাৰাবু আৰু চিকাৰী ইঁতৰ কামনা লালসাই পাহাৰী ডেকা-গাভৰ সংসাৰত জুই জলাইছে। সিঁহতে ভাৰে, দুখীয়া অশিক্ষিত হলেও সিঁহতো মানুহ। ডাঙৰ লোকৰ দৰে সুহতৰো মান ইজ্জৎ আছে। কিন্তু বেচেৰাইতে মুখ খুলি প্ৰতিবাদ কৰিব নোৱাৰে প্ৰানৰ ভয়ত। সৰ্দীৰ ইঁতৰ ভয়ত। কিন্তু পাহাৰী ডেকা কেইজনমানৰ প্ৰতিহিংসা জুই অন্তৰে অন্তৰে জলি থাকে। ৰাজাৰাবুৰ বিকদ্দে এটা গোপন ঘড়্যন্ত গঢ়ি উঠিল।

এদিন ৰাতিপুৰা ৰাজাৰাবু আৰু চিকাৰী দল চাহ মেলত বহি চিকাৰৰ নানা গল্ল কৰিছে। হৃষ্টাতে এটা দুঃসংবাদে আনন্দময় শিবিৰ-আকাশ বিষণ্ডৰ কলা ডারৰে ঢাকি পেলালে। এজন মাউত আৰু গাওঁবুঢ়াই লৰি ধাপৰি আহি খবৰ দিলে যে, ৰাজাৰাবুৰ প্ৰিয় হস্তিনী ‘বনমালা’ লোৰ শিকলি চিঙ্গি কৰবালৈ গুঁচি গৈছে। মাউতজনে বনমালাক নেপালী বস্তি গাওঁবুঢ়াৰ ঘৰৰ ওচৰত বান্ধি ৰাখিছিল। কাৰণ অটব্য অৰণ্যৰ মাজত এজনী মাখুগুৰী হাতী কেম্পৰ ওচৰত ৰখা বৰ বিপদজনক—এই কথা হাতী চিকাৰীয়ে জানে। গাওঁবুঢ়াই আৰু কলে যে, মাজৰাতি বনমালাৰ কুৰণ আৰ্তনাদ শুনা গৈছিল। বোধহয় হাতীৰ দলপতি ‘গুঁগাই’ বনমালাক মারি কিলাই, লোহাৰ শিকলি ভাঙ্গি হাবিৰ মাজত সিঁহতৰ দলভূক্ত কৰিলে। ৰাজাৰাবু আৰু লগৰীয়া সকলে সেই কথা বিশ্বাস কৰিলে।

গতিকে বহি সময় নষ্ট করাৰ সকাম নাই। আজি ৰাজাবাবুয়ে
কদ্রমূল্তি ধাৰণ কৰি নিজে চিকাৰলৈ ওলাল। ৰাইফল আৰু ভালেমান
গুলিলৈ তাল দত্তাল হাতীৰ ওপৰত উঠি মাউতজনক চলাবলৈ ইঙ্গিত
কৰিলে, বনমালাৰ সন্ধানত তাইক উদ্ধাৰ কৰিবলৈ। প্ৰথমে ৰাজাবাবু
আৰু মাউত অকলে বাহিৰ হল। আধা ঘণ্টা পিচতে আৰু ছুটা চিকাৰীৰ
দলে হুই ফালে যাত্রা কৰিলে—একে উদ্দেশ্যত।

সন্ধিয়া হল। আন দিনাৰ দৰে ৰাজাবাবুৰ বাহিৰে বাকী সকলো
চিকাৰীৰ দল শিবিৰলৈ ফিৰিলে। ৰাতি ভালেখিনি হল, তেতিয়াও
ৰাজবাবু নিফিৰা দেখি তেওঁৰ কাৰণে বৰ উদ্বিষ্ট হল। কি জানি কিবা
বিপদত পৰিল নেকি? তেওঁলোকে বৰ চিন্তাৰে ৰাতিটো কটালে। পিচ
দিনা ৰাতিপুৱা আনকি দুপৰীয়ালৈ ৰাজাবাবুৰ কোনো খবৰে নাই।
আবেলি সেই অঞ্চলৰ সকলো পাহাৰী সৰ্দার আৰু গাওবুঢ়াক খবৰ দি
মতাই আনালে। সকলোৱে যিলি আলোচনা কৰিলে, এতিয়া কি কৰা যাব।
উপস্থিত সকলোৱে এমত হৈ সিদ্ধান্ত কৰিলে, এতিয়াই ৰাজাবাবুক
বিচাৰি যাব লাগে। হাতত দা কুঠাৰ, যাঠি জোং, জুই কাঠ জলাই ৰাই
কৰি হাতীৰ পিচে পিচে বননিৰ ফালে সকলো আগবাঢ়ি গল। সিহতে
বহু ঠাইত বহু সময় ধৰি বিচাৰিলে; কিন্তু ৰাজাবাবুৰ কোনা সুংশুত্র বাহিৰ
কৰিব নোৱাৰিলে আৰু হতাশ মনেৰে দলটো ফিৰি আহিল।

কিন্তু কেইজন পাহাৰী মাঝুহৰ দল এটাই ১ম দলৰ পৰা ফালৰি
কাটি আৰু কিছুদূৰ আগবাঢ়ি গৈছিল। হাতীৰ খোজ লক্ষ্য কৰি ক্ৰমে
সিহতে এডৰা ডাঠ হাবি পাৰ হৈ এজোপা কটা বাহিৰ ওপৰত এচটা
ফটা কাপোৰ দেখি ঠমাক ৰল আৰু ঠাইখন ভালদৰে পৰৌক্ষা কৰিব
ধৰিলে। দেখিলে, সেই কটা বাহি জোপাৰ মাজত ৰাজাবাবুৰ মৰাশটো
পৰি আছে। বুকত এপাত বিহুকাড় লাগ আছে। অলপ নিলগত

বেচেৰা মাউত জনো মাটিত চেপেটা হৈ তেজৰ নদীত বাগৰি আছে।
 বৰ জঘন্য কাণ—কোনে ৰাজাৰাবুৰ এনে দশা কৰিলে ? কোনো গোপন
 শক্রে নে বনৰীয়া হাতীয়ে ? এতিয়া মানুহবোৰ বৰ চিন্তা-বিমোৰত
 পৰিল। এই গভীৰ ৰাতি আকেৰ শিবিৰলৈ ফিৰি যোৱা অসম্ভব। মৰাশ
 ছুটাৰ কি ব্যবস্থা কৰিব, কেনেকৈ শিবিৰত খবৰ দিব এই বিয়য়ে সকলোৱে
 চিন্তা কৰিলৈ। ৰাজাৰাবুৰ মাননীয় লোক আছিল। গতিকে তেওঁৰ
 আৰু মাউতৰ মৰা শ মাটিত পুতি থোৱা বা নদীত পেলাই দয়া ঠিক নহৰ।
 সিইতে কিছুমান শুকান কাঠ খৰি গছ আদি আনি সেই ঠাইতে শ ছুটা
 দাহন কৰিলে, গোটেই ৰাতিটো তাতে কটাই দিলে। সিইতে এটা
 ডাঙৰ ভুল কৰিলে, যি ভুলৰ কাৰণে সিইতৰ গোটেই গাওখনে দণ্ড দিব
 লগা হৈছিল। অশিক্ষিত সৰল পাহাৰী ইমান দকৈ ভাবিব পৰা ক্ষমতা
 নাছিল আৰু পিচদিনা ৰাতিপুৱা শিবিৰত ওলাই সকলো কথা বিবৰি
 কলে। বেচেৰা সৰল পাহাৰী মানুহৰ সৰল চিতিয়া কথা আৰু
 কামবোৰ। ৰাজাৰাবুৰ বিয়োগত সকলো বজ্রাহতৰ দৰে হল; সকলোৱে
 মৰ্মাণ্ডিক দুখ পালে।

ৰাজাৰাবুৰ লগৰীয়া সকলে ভাত পানৈ বাদ দি ততালিকে শিবিৰ
 উঠাই দিলে আৰু সদলবলে ঘৰমুৱা হল। টাউনত ভৰি দিয়েই পোনেই
 সদৰ থানাত খবৰ দিলে গৈ। বননিৰ মাজত বিখ্যাত চিকাৰী ৰাজাৰাবুৰ
 মৃত্যু সংবাদ—নৃসংশ হত্যাকাণ্ড আৰু সেই পাহাৰী লোক সকলৰ ষড়যন্ত্ৰৰ
 কথা ? বতাহৰ দৰে এই সংবাদ সকলো ঠাইতে বিঘ্নপি গল।

ବୋକାବ ପଦ୍ମମ

ମୋର ଆସ୍ତାଜୀବନୀ ଲିଖି ଯବା ଅତୀତର ସମୟ ବାଲିତ ନିଜର ଚିନ ବାଖି ସାବଳୈ ଇଚ୍ଛା ନକରୋ । କାବଣ ମୋର ଦବେ ସାମାନ୍ୟ ମାନୁହର ଅତି ସାଧାରଣ କାମବୋର ଆସ୍ତାଜୀବନୀ ଏଥନର ସାମଗ୍ରୀ ହବ ନୋରାବେ । ତଥାପି ମୋର ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନର ଏକ ଅଧ୍ୟାର—ଆମାର କନ୍ୟା ବ୍ରଜଟିର କଥା—ଆମାର ସଂସାର ଚିତ୍ରଖନ ଆଜି ବାଇଜର ଆଗତ ଡାଙ୍ଗି ଧରିବ ଖୁଜିଛୋ ।

ଚରକାରୀ ହାଇସ୍କୁଲର ଶିକ୍ଷକ, ବନ୍ଦୁବର ଶ୍ରୀକାକତୀ ଆକ ମହି ଏକେ ଗାରବେ ଲବା । କାକତୀର ସବର ଅବସ୍ଥା ଆମାତକେ ବହୁତ ଭାଲ । ମୋର ପିତା ଆଛିଲ —ଏଜନ ପାଠଶାଲାର ଶିକ୍ଷକ । ତେଣୁର ସାମାନ୍ୟ ଉପାର୍ଜନ । ପିତାଇ ଶିକ୍ଷାବ୍ଲେ ମୋଲ ସୁଜେ, ସେଇ କାବଣେ ମହି ମେଟ୍ରିକ ପାଇଁ ବରାର ପିଚତ ମୋକ କଲେଜତ ପଟିବ ଦିଲେ । ମହି ଜାନୋ, ତେଣୁ ବହୁ କଷ୍ଟ କରି, ନିଜେ ନେଥାଇ ଟକା ବଚାଇ, ଆନକି ଖୁଜିମାଗି ଆନିଓ ମୋର କଲେଜର ଥରଚ ଯୋଗାଇଛିଲ । ମୋର ପଢାଣ୍ଣନା ଆକ ପିତାର ନିଃକିଳ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ବହୁତେ ତେଓକ ସହାୟ କରିଛିଲ ଆକ ଅନେକେ ପୁତୋ କରିଛିଲ । ମୋର ସଦଗ୍ନୀ ପିତା ! ପିତାଇ ମୋର ସୁଖ-ଉପ୍ରତି ଦେଖିବଲେ ନାପାଲେ । ଅକାଲତେ ତେଣୁ ସ୍ଵର୍ଗୀ ହଲ । ତେଣୁ ନିଜ ହାତେରେ ବୋରା ଗଛ ଡାଲିବ ଫଳ ଖାବଲେ ନାପାଲେ—କିନ୍ତୁ ମୋର ଓପରତ ତେଣୁର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ଆକ ଭାବରୀ ଆଛିଲ ଯେ, ଭଗବାନେ କରିଲେ, ଭବିଷ୍ୟତେ ମହି ତେଣୁର ନାମ ବାଖିବ ପାରିମ । ମହି ଆଜିଓ ମୋର ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ପିତୃଦେବର ଆଶୀର୍ବାଦ ଶିରତ ଲୈ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପଥତ ଆଗ ବାଢିଛୋ ।

କର୍ତ୍ତାର ଚେଷ୍ଟା ଆକ ଅଧ୍ୟବସାୟର ଫଲତ, କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପରା ଇଂବାଜୀ ବିଷୟର ସମ୍ମାନରେ ୧ମ ଶ୍ରେଣୀତେ ୨ୟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ଏମ-ଏ ପାଇଁ କରିଲୋ । ପାଇଁ କରି ଉଠିଯେଇ ଚରକାରୀ କଲେଜ ଏଥନତ ଅଧ୍ୟାପକ ନିୟୁକ୍ତ

হলো। সকলোৱে আচৰিত মানিলে—চুখীয়া শিক্ষকৰ লৰা এজনে ইমান
খিনি উধাৰ পাৰে। সচকৈয়ে বিদ্বান লোকে সকলোৱে পৰা মান পায়।

চাকৰী কৰি টাউনত ঘৰ-বাৰী কৰি নিগাজী হলো। তেতিয়াও
মোৰ বিয়া হোৱা নাছিল। মোৰ অবস্থা আৰু উন্নতি দেখি কেইবাটা ও
সন্তোষ ধনী পৰিয়ালে মোক ছোৱালী যাচিল। বহুতে চিঠিৰ লগতে
উপযুক্ত ধূনীয়া ছোৱালীৰ ফটো পঠাইছিল; কিন্তু সেই বোৰলৈ মই হাত
নেমেলিলো। কাৰণ চুখীয়া ঘৰৰ লৰা হৈ ধনীৰ লগত সম্বন্ধ পতা থিক
নহ'ব বুলি পিতাই মোক আগতে কৈ দেখিল। পিতা পুৰণি পন্থীয় লোক,
তেওঁ মোৰ বিয়াৰ কাৰণে এজনী উপযুক্ত ছোৱালী আমাৰ গাৱতে ঠিক
কৰি ৰাখিল আৰু ছোৱালীৰ মাক-বাপেকক প্ৰতিশ্ৰুতি দিল। মাৰ
ইচ্ছা আৰু পিতৃৰ আদেশ লজ্যন কৰিব নোৱাৰি সেইজনীকে বিয়া
কৰিলো। তেওঁৰ নাম নিশা দেবী—পঢ়াশুনা মাত্ৰ পাঠশালাখন পাছ।
দেখিবলৈ সিমান.....।

মোৰ নিচিনা বিদ্বান গণ্যমান্য অধ্যাপক এজনে গাৱৰ ‘একেবাৰে
হোজা’ ছোৱালীক বিয়া কৰোৱা কাৰণে বহুতে মোক বেয়া পাইছিল।
বিয়াৰ আগতে যি সকল ধনী লোকে ধন-সম্পত্তি সহ ছোৱালী যাচিল,
তেওঁলোকে স্ববিধা পালেই যতে ততে মোৰ নিন্দাবাদ বটিবলৈ এৰা
নাছিল। কিন্তু আমি সেই বোৰলৈ কৰ্ণপাত কৰা নাছিলো।

মোৰ ভাৰ্য্যা নিশাদেবীক মোৰ বৰ্ণ কেইজন মানে “এলাঙ্গু সুন্দৰী”
বুলি উপলুঙ্গ কৰিছিল। এই মন্তব্যত নিশাই অকনো অপমান বোধ
কৰা নাছিল। “ক'পে কি কাম কৰে? গুণেহে সংসাৰ তৰে”—
এই কথাবাৰৰ সত্যতা নিশাৰ গাত দেখিলো। তেওঁ দেখিবলৈ ক'লা
আছিল সঁচা, ক'প নাছিল সঁচা, নিশা আছিল গুণৰ সাগৰ, আদৰ্শ পত্ৰী, খুব
বিশ্বাসী, আৰু পতিপৰায়ণ। নিশাৰ চুকুত চমক লগোৱা ক'প নাথাকিলেও

তেওঁর আছিল সুন্দর শারীরিক গঠন, তাতোকৈ সুন্দর স্বভাব-চরিত্র। তেওঁ
মোৰ জীবনত শাস্তিৰ নিজৰা বোৱাইছিল। নিশাৰ কথা মোৰ গোটেই
জীবনত পাহৰিব নোৱাৰো।

আমাৰ প্ৰেম মধুৰ দাম্পত্য জীবনৰ কুৰিটি বছৰ বৰ সুখ-শাস্তিৰে
পাৰহৈ গল। ইমান দিনে নিশা আৰু মোৰ মাজত কোনো দিনে কাজিয়া
বা মতানক্য হোৱা নাছিল। কিন্তু বিধাতাৰ চকুত পোৰনি উঠিল।
মাজবয়সত নিৰ্তৃত বিধাতাই মোৰ বুকুত শক্তিশেল হানিলে।

অকালতে মই নিশাক হেকৱালো। মোক মাত্ৰ এজনী ছোৱালী
উপহাৰ দি নিশাই প্ৰসব কালত প্ৰাণ এৰিলে। তিৰোতা হচপিতালৰ
লেডি ডাক্তাৰ আৰু নাচ সকলৰ সকলো চেষ্টা, যত্ন, আপডাল ব্যৰ্থ কৰি
মোৰ প্ৰাণৰ প্ৰেয়সী নিশাই চিৰশাস্তি ধামলৈ প্ৰয়ান কৰিলে। নিশাৰ
মৃত্যুৰ পিচৰ পৰা মোৰ জীবনৰ ধাৰা সম্পূৰ্ণকপে বদলি গৈছে। মোৰ
হিতাকাঞ্জী বন্ধু সকলে হৃদয়ৰ দুখ উপশম কৰিবলৈ, ২য় বাৰ বিবাহ
কৰিবলৈ মোক অহুৰোধ কৰিছিল। কেইবা গৰাকী বৃন্দা মহিলাই পুনৰ বিয়া
কৰিবলৈ মোক জোৰ কৰিছিল। আনকি তেওঁ লোকে মোৰ কাৰণে
ভাল ছোৱালী ঠিক কৰিছিল। কিন্তু মই হিমালয়ৰ দৰে অচল অটল।
২য় বাৰ বিবাহ বন্ধনত সোমাই মনৰ শাস্তি ফেৰা হেকৱাব নোখোজো।

অলপতে শিক্ষকতা কামৰ পৰাও অবসৰ লৈছো। বৰ্তমান মোৰ
কাম নানা দেশৰ সাহিত্য চৰ্চা কৰা, প্ৰবন্ধ, গল্প আদি লেখা আৰু উষাৰ
শিক্ষাদীক্ষাৰ প্ৰতি যতন লোৱা। তাই মোৰ কণাৰ লাখুটি আৰু জীবনৰ
একমাত্ৰ সম্বল। বৰ আজলী ছোৱালী জনী তাই। সকৰেপৰা উষাৰো
সঙ্গীতত বৰ বাপ দেখা গৈছে। নাচ-গানত তাই একেবাৰে বাউলী জনী।
পঢ়াশুনাতো তাই বৰ বেয়া নহয়। তাইৰ শিক্ষক সকলৰ মুখে তাইৰ
বৃন্দি বৃন্তিৰ প্ৰশংসা শুনি মোৰ হৃদয় আনন্দত আপ্ল ত হয়।

টাউনত আমাৰ উষাৰ নাম নজনা লোক কয়েই শুলাৰ। অসমৰ শ্ৰেষ্ঠ গায়িকা সকলৰ ভিতৰত উষাৰ অন্ততম। কলাৰ গেৰৰত ময়ো গৰ্বিত।

অলপতে ঘোৰহাটিত হৈ যোৱা অসম সঙ্গীত প্ৰতিযোগিতাত উষাই সুমধুৰ সুৰৰ আধুনিক গান গাই এম পুৰুষাৰ আৰু সম্মান লাভ কৰিছে। সেই গানে তাইক অসমৰ “শ্ৰেষ্ঠা গায়িকা” আৰু সঙ্গীত শিল্পীৰ আসনত বহুল। দেশী-বিদেশী সঙ্গীত বিশাৰদ সকলৰ পৰা উচ্চ প্ৰশংসা পত্ৰ আৰু অভিনন্দন মোৰ ঘৰলৈ আহিছে। তদুপৰি স্থানীয় বেঁতাৰ-যোগে উষাই সপ্তাহত দ'দিন গান গাৰ লাগে। এইদৰে তাই যথেষ্ঠ উপাৰ্জন কৰে। কিন্তু তাইৰ উপাৰ্জনত মোৰ হাত নাই।

এতিয়া আমি টকা পইচাৰ্ব কাৰণে চিন্তা কৰিব নালাগে। কাৰণ মোৰ পেনচনৰ টকাতে সুন্দৰ ক'ব আমাৰ বংশ চলে।

* * * *

অসম বংশহু গুভিটোন কোম্পানীৰ নামজাদা প্ৰযোজক-পৰিচালক মিঃ বৰুৱা আমাৰ ঘৰলৈ সঘনে আছে। সিদিনা উষাৰ বিষয়ে কথা বতৰা হল—
বৰুৱা—মিঃ হাজাৰিকা, উষাৰ ভৱিষ্যত সম্বলে আপুনি কি গিক কৰিছে?

সন্তানৰ কৰ্ম-বাচনিত অভিভাৱকৰ মতামত আবগুক।

হাজাৰিকা—আপুনি ষেৱাৰ অন্তৰঙ্গ দন্তু! এই বিষয়ে আপোনাৰ অভিমত?

বৰুৱা—হাজাৰিকা, আগৰে পৰা মই কৈ আহিছো, তাকেই আজিও কও,
উষাই চিৰ জগতত নামক, তাই খুব নাম কৰিব পাৰিব। অসমীয়া
ডেকা-গাভুৰৰ কাৰণে এই ক্ষেত্ৰত বিৰাট সুযোগ পৰি আছে।

হাজাৰিকা—বৰুৱা, তেনে সৌভাগ্য মই আশা নকৰো; কিন্তু—তাই জীৱনত
সুখী হওক,—এয়ে মোৰ একমাত্ৰ কামনা।

বৰুৱা—হাজাৰিকা, মই আপোনাক বুজাৰলৈ অপৰাগ। আপুনি জানে, চিনেমা
ৰঞ্জমঞ্চ, স্টাটক, শিল্প, শিক্ষাদি সকলো বিষয়তে অসম তেনেই পিচ পৰা।

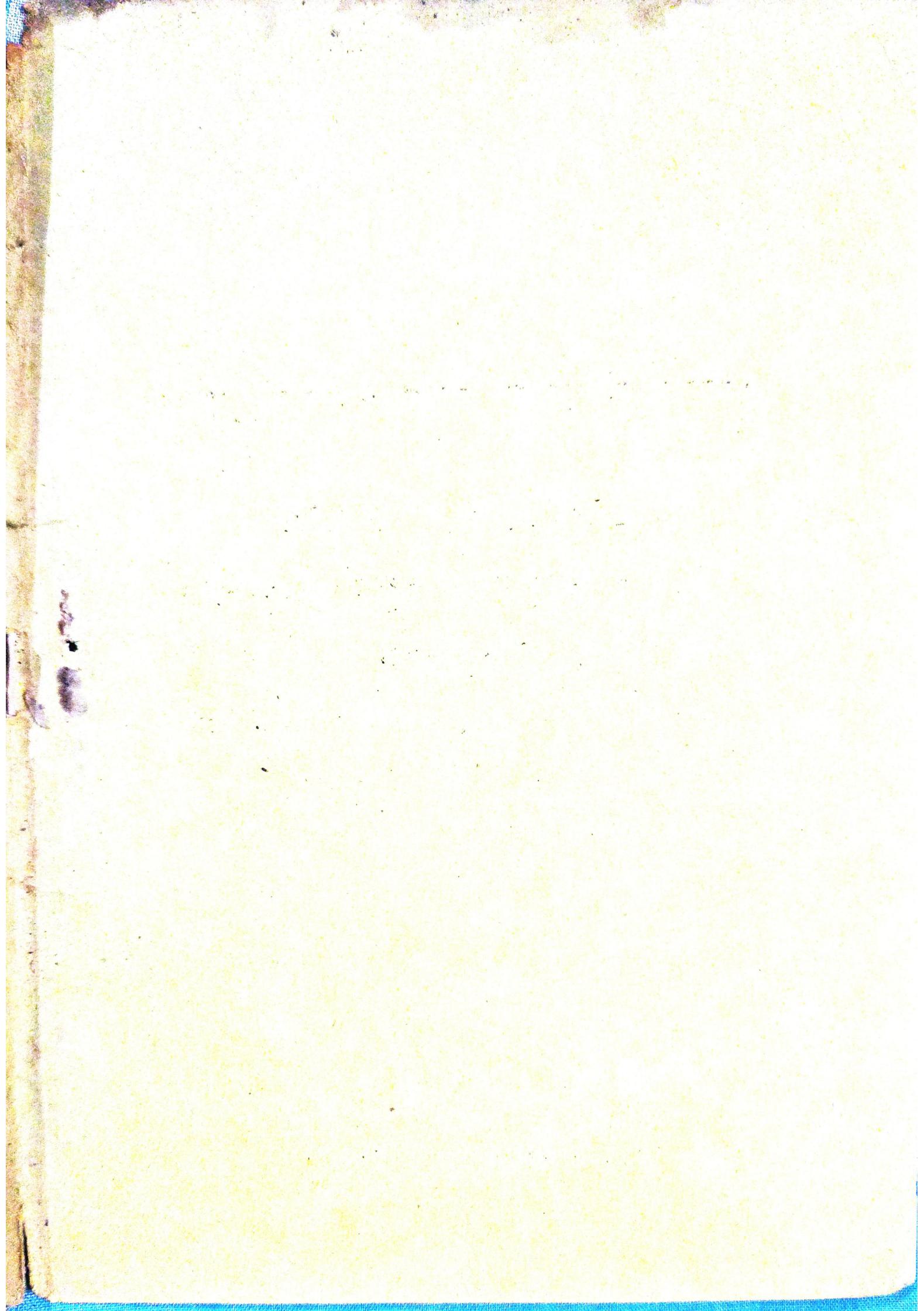
তেনেষ্টলত আপোনালোকৰ লৰা-ছোৱালীয়ে থাট দেখুৰাৰই লাগিব।
উপযুক্ত অসমীয়া অভিনেত্ৰী আৰু ‘হিৰোইন’ (নায়িকা) অভিবৃত আমাৰ
নতুন সামাজিক চিত্ৰ ‘বিয়াৰ’ কাৰণে মই বৰ উদ্বিগ্ন হৈ পৰিছো।”
হাজৰিকা—“মই জানো, আপুনি সমস্তাত পৰিছে” ৰকৰা—“এতিয়ালৈকে
আমি ‘হিৰোইন’ পোৱা নাই। বাহিৰৰ ‘চুটিং’ লৰ পৰা নাই। চিত্ৰ গ্ৰহণ
কামত ঘণ্টেষ্ঠ পলম হৈছে। হাজৰিকা, মোক আপুনি হত্তাশ নকৰিব।
মই পুৰুষ আশা লৈ, আজি আপোনাৰ কাৰণ চাপিছো। আপোনাৰ স্বযোগ্যা
কল্পা উৰাক ‘হিৰোইন’ কোল মই আগবঢ়াইছো।”

হাজৰিকা—“ৰকৰা, উষা এতিয়া ডাঙৰ আৰু বুজন হৈছে। তাইৰ অভিকৃতি
মতে তাই নিজৰ জীবনৰ পথ বাচি লৰ পাৰে। আপুনি জানো, মই ব্যক্তি
আধীনতাৰ সমৰ্থক। তথাপি—আপোনাৰ এই প্ৰস্তাৱিত তাইৰ মতামত....?”
ৰকৰা—“উষাৰ সম্মতি আগতে পাইছো। আজি আপোনাৰ মতামত
জানিলো। ধন্তবাহ প্ৰিয় হাজৰিকা, মই এতিয়া উঠোৱাহে, কাৰণ বিহাচলৰ
সময় হল, নিশাও হল।” —ৰকৰাই লৰালবিৰকে ষাৰ্বলৈ উঠিল।

হাজৰিকা—“তা বকৰা সাহেব, এখন্তেক বৰ। উষাই আপোনাৰ কাৰণে
চাহ আনিছে।” এনতে থাল এখনত চাহৰ কেটলি, কাপ, বিকুট, কেক
আদি লৈ আছি মোৰ ড্ৰুইং কৰত উষাই হাঁহি মুখে প্ৰবেশ কৰিলে।

সিদিনাৰ স্বৰণীয় সন্ধিয়া—ৰকৰা আৰু মোৰ গান, চিনেমা, থিয়েটাৰ,
সমন্বে বিশদ আলোচনা, বিশেষকৈ আমাৰ উৰাৰ কথাই অধিক সজীব আৰু
মনোৰূপ কৰি তুলিছিল।

—ঃ সমাপ্তি ঃ—

একাবৰ কিতাপৰ কাৰণে প্ৰকাশক লাগে

Random Talks [feature Articles] Vol. I.

বিচিৰা-(প্ৰেৰক-মালা), জ্ঞান-বিজ্ঞান, দেশ-বিদেশ কথা।

ৰাণা সংগ্রাম সিংহ—(মাটক)—

গোলমাল—(মাটিকা)—

শীঘ্ৰত প্ৰেছ, ইচ্ছিতাল বোড, শিলচৰ।